

GEEN ONDEREN!?

DOOR

H. ERMANN.

ROTTERDAM,
GEZs VAN DEN BROEK

Gez. van den Broek,

HUGO DE GROOTSTRAAT — ROTTERDAM.

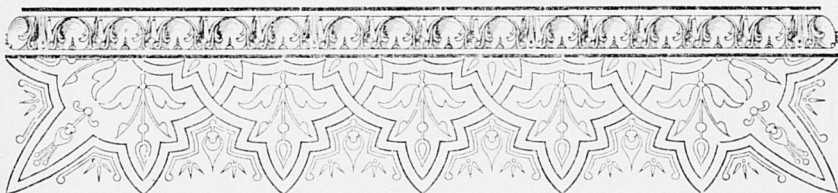

Boek-, Papier- & Plaathandel.

Levering van Boeken, Dagbladen & Tijdschriften.

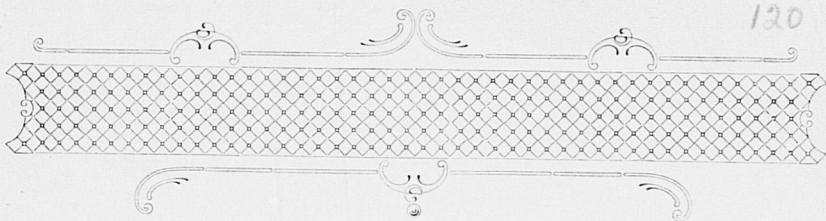
PLAATSING VAN ADVERTENTIËN

tegen denzelfden prijs als bij de Uitgevers.

GEEN WONDEREN!?

.....
DRUK VAN EDUARD IJDO. — LEIDEN.

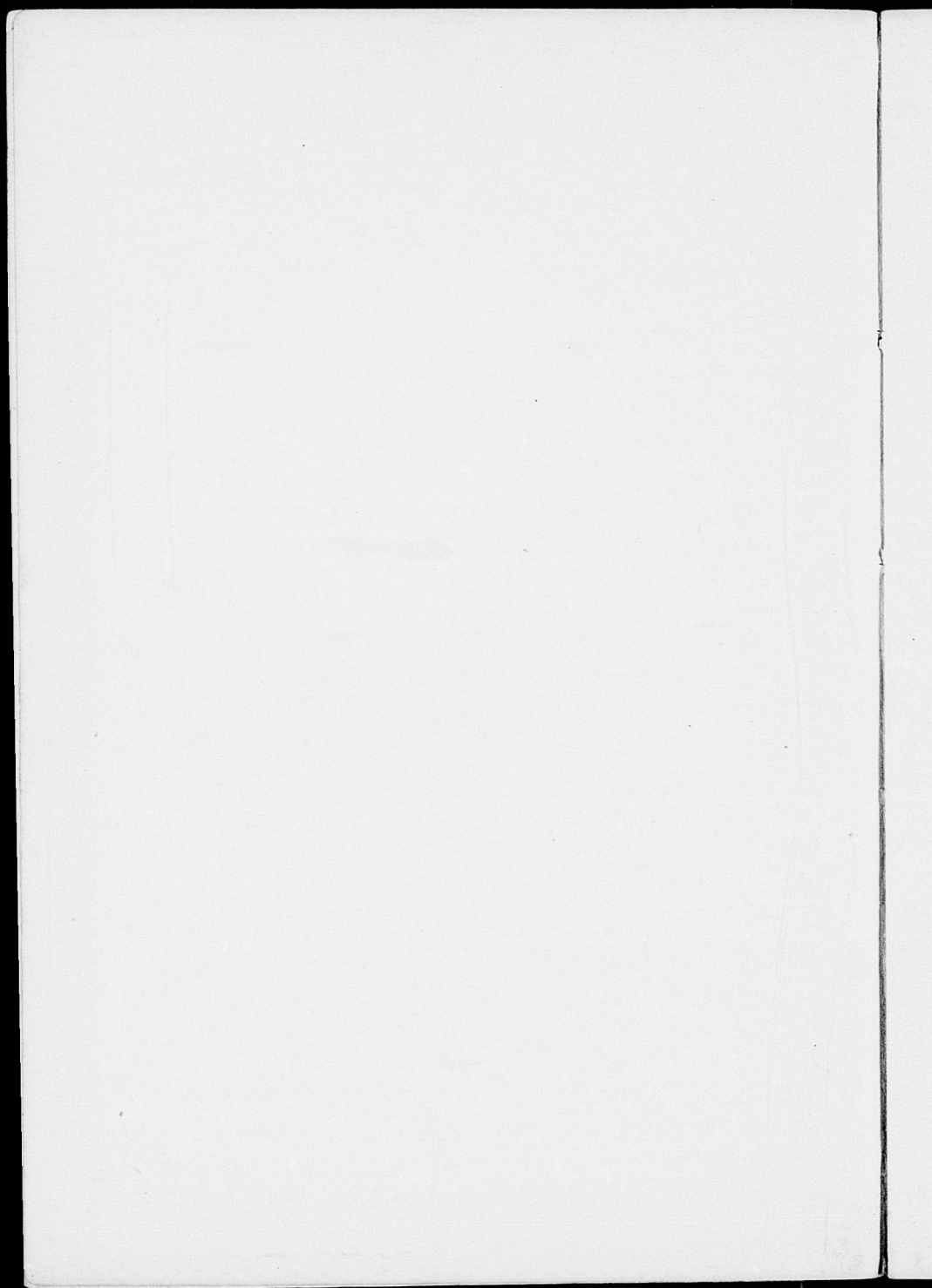
Geen Wonderen!?

DOOR

H. ERMANN.

ROTTERDAM,
GEZ. VAN DEN BROEK.
1894.

VOORBERICHT.

Met goedvinden van P. L. v. Hammerstein ¹⁾ heb ik zijn vlugschrift, dat vóór eenige weken onder den titel **Wunder** te Berlijn het licht zag, geheel en al voor Nederland omgewerkt. Die omwerking zal het boekje ten goede komen, omdat ik rekening hield met Nederlandsche toestanden.

Zonder profeet te zijn ken ik reeds voor de hoofdzak het oordeel mijner lezers over mijn arbeid.

De Katholiek zal zeggen: „Die dokter uit N. redeneert gezond;” de Israëliet: „Dat ding levert mij geen splint op;” de predikant: „Liever Turksch dan Paapsch;” de rechtzinnige Protestantsche leek: „Zouden er dan werkelijk nog wonderen geschieden!”?

Vermoedelijk zelfs heft een Israëlietisch student aan een onzer hoogeschole nu, zooals na de verschijning van 't werkje „*Is er een God?*” de armen weer hoog in de lucht onder den uitroep: „Hoe is 't mogelijk, dat men in onze 19de eeuw met zulk een onzin voor den dag durft komen!”

Het zij ook mij vergund een oordeel over mijn letterarbeid uit te spreken: hij kan niemand schaden, sommigen

¹⁾ Zie over dezen bekeerling mijn boekje **Is er een God?** J. W. van Leeuwen, Hoogewoerd 89, Leiden, 1892.

nuttig zijn. Wie weet of God deze gedachtenwisseling over wonderen niet zegent met het grootste aller wonderen: de bekeering eener ziel. O, mocht mijn boekje er iets toe bijdragen, dat de woorden van L. Veuillot omtrent zijn eigen persoon ook in een ander bewaarheid werden: „Il a été sourd, et il a entendu; aveugle et il a vu; paralytique, et il a marché; il était mort, une parole d'en haut l'a fait revivre!” Voor zulk een wonder heb ik mijn leven veil.

Gymnasium, *Katwijk a/R* 31 Mei 1894.

H. ERMANN.

Voorbericht van Baron L. von Hammerstein.

Van Protestantsche zijde meent men zoo licht, dat wij, Roomschen, alle vrome verhalen, bijv. wonderen, geestverschijningen enz., die door een Katholieken schrijver worden te boek gesteld, aanstonds als een Evangelie of een kerkelijk leerstuk moeten aannemen. Dit is zoo weinig 't geval, dat wij niet eens ieder wonder op zichzelf, hetwelk omtrent een Heilige in het voorgeschreven brevier vermeld wordt, als een soort geloofsartikel of als een onbetwistbaar feit behoeven te gelooven. Om echter elk misverstand te dien opzichte uit den weg te ruimen, moeten volgens het voorschrift van paus Urbanus VIII, allen die over wonderen schrijven, uitdrukkelijk te kennen geven, dat de door hen als bovennatuurlijk vermelde gebeurtenissen geen ander dan geschiedkundig geloof vragen. Dat de wonderen van 't Evangelie hunne bovennatuurlijke geloofwaardigheid behouden, behoeft geen betoog. Wanneer echter wonderverhalen uit de gewone geschiedkundige bronnen worden gemeld, dan mag iedereen daaraan zooveel of zoo weinig gewicht hechten, als hem naar omstandigheden goeddunkt.

Dit voorschrift van paus Urbanus VIII geldt dus ook voor dit werkje.

Wien het lust talrijker wonderverhalen te lezen dan hier

in eenige bladzijden gedrukt konden worden, vindt ze bijv. in het werk van Dr. Boissarie ¹⁾.

Vele van de daarin vermelde berichten komen ook voor in **Das Christenthum**, cap. 15: *Moderne Wunder* von L. v. HAMMERSTEIN (Trier, Paulinus-Druckerei 1893). In dat belangrijk geschrift wordt tevens aan Dr. Paulus de vraag gesteld, of de wonderverhalen van 't Evangelie eene natuurlijke verklaring toelaten.

¹⁾ Lourdes, *histoire médicale* 1858—1891. 5e édit. 1891.

Te Grindelwald in Zwitserland was een bont gezelschap bijeen: een rabbijn uit A., een Katholiek geneesheer uit N., een Protestantsch predikant uit G., en uit R. een redacteur van een dagblad, die tot geene belijdenis behoorde. De heeren waren overeengekomen uitstapjes te doen naar den Faulhorn en andere omliggende punten. Maar het ongunstig weder hield hen in het hotel terug; zij moesten derhalve onder elkaar eenig tijdverdrijf zoeken zoo goed en kwaad het ging.

Het gesprek liep in den beginne over onverschillige zaken. Toen echter de geneesheer vóór het middagmaal het teeken des kruises maakte en bad, kwam een trek van misnoegen op het gelaat van den predikant. Den rabbijn en den redacteur deerde de zaak in 't minst niet.

Na het diné maakte de geneesheer andermaal het teeken des kruises. Toen hardde de predikant het niet langer en sprak: „Mijnheer, zou u niet ereis tot den H. Rok van Trier om beter weer bidden? De H. Rok kan dat immers wel klaarspelen?!

Dr. N.: Houdt gij u zoo dom, mijnheer, of zijt gij zoo dom, dat gij zulken onzin uitkraamt?

Predikant: Ik verzoek van zulk een onbeleefdheid verschoond te blijven, dokter!

Dr. N.: Daartoe hebt gij geen recht; de eene grofheid is de andere waard.

Pred.: Wat noemt gij dan een grofheid?

Dr. N.: De dwaasheid, die-gij ons, Katholieken, toedicht als zouden wij tot de reliquieën bidden.

Pred.: Doet gij dat dan niet?

Dr. N.: Bidt gij misschien tot het portret van ons prinsesje Wilhelmina, wanneer gij het een eereplaats geeft in uwe kamer?

Pred.: Neen! Ik wil de beeltenis slechts eeren; een voorwerp eeren en tot dat voorwerp bidden is niet hetzelfde!

Dr. N.: Juist. En dus is 't ook niet hetzelfde het kleed des Verlossers eeren en tot dit kleed bidden. Het eene doen wij, het andere niet.

Pred.: Gij schrijft echter den H. Rok wonderkracht toe; derhalve bidt gij tot dien Rok.

Dr. N.: Bad dan misschien ook de vrouw in 't Evangelie tot het kleed des Heeren, toen zij den zoom aanraakte en gezond werd? ¹⁾

Pred.: Dat was iets anders!

Dr. N.: Waarin ligt dan het onderscheid?

Pred.: Dit voorval geschiedde ten tijde van Christus, maar de tijd van wonderen is nu voorbij.

Dr. N.: Voorbij? Als die tijd bij u, Protestanten, voorbij is, dan beklag ik u. Bij ons, Katholieken, is die tijd niet voorbij.

Pred.: Hoe kunt gij zoo stout zijn te beweren, dat er bij u nog wonderen geschieden?

Dr. N.: Die stoutheid steunt op twee gronden:

1°. op talrijke, gestaafde feiten uit den tegenwoordigen tijd,

2°. op de H. Schrift.

Pred.: Op de H. Schrift? Mijn hemel! hoe kunnen de wonderen, naar het heet in onze dagen geschied, op den Bijbel steunen, die vóór achttien eeuwen geschreven is?

¹⁾ Matth. 9 : 20—22.

Dr. N.: Omdat in 't Evangelie van den H. Marcus staat: „En degenen, die geloofd zullen hebben, zullen deze teekenen volgen (d. i. vergezellen): in mijnen naam zullen zij duivelen uitwerpen; met nieuwe tongen zullen zij spreken; slangen zullen zij opnemen; en al is het, dat zij iets doodelijks zullen drinken, het zal hun niet schaden; op kranken zullen zij de handen leggen, en zij zullen gezond worden” ¹⁾).

Pred.: En moet hieruit volgen, dat er nu nog wonderen geschieden?

Dr. N.: Zeker; er zijn ook thans nog menschen, die in Christus gelooven, en aan de geloovige Christenen is de wondergave beloofd.

Pred.: Als gij de woorden zoo letterlijk opvat, dan wil ik vragen: waar zijn bij u, Katholieken, na den tijd der Apostelen, waar zijn zij, die duivelen uitdrijven, nieuwe talen spreken, gift drinken zonder schade en kranken genezen door hun de handen op te leggen?

Dr. N.: Ik zal ze u noemen. Duivelbanning komt veelvuldig voor in 't leven der Heiligen. Ook in den laatsten tijd hebben priesters door middel van kerkelijke duivelbezwering booze geesten uitgedreven. Maar de ongeloovige Pers heeft voor dergelijke zaken enkel spot en hoon over: zij verwaardigt zich niet eens te onderzoeken ²⁾).

Nieuwe talen heeft bv. in de 16^e eeuw de H. Franciscus Xaverius gesproken. Wat het vergif betreft, men reikte den H. Benedictus, stichter der Benedictijnen den gifbeker; hij maakte daarover het teeken des kruises

¹⁾ Marc. 16, 17, 18. Vertaling volgens den Statenbijbel.

²⁾ Nog erger. „Zeer juist is het,” aldus Prof. Fruin, „wat Lecky zegt: door beschaafde leeken.... wordt het verhaal verworpen niet omdat het niet behoorlijk gewaarborgd is, maar omdat het een wonder verhaalt.” Hier is sprake van een crucifix dat uit zijn wonden gebloed heeft. De Gids, 1866, II 45.

en de beker sprong in stukken. Wonderbare genezingen kwamen ten jare 1891 te Trier in groot getal voor, toen de H. Rok ter vereering was uitgesteld ¹⁾). Van jaar tot jaar geschieden ze in nog veel grooter aantal te Lourdes. En de wonderen te Trier zoowel als die van Lourdes zijn door geneesheeren onderzocht. Te Lourdes bestaat zelfs een vaste geneeskundige commissie, die de gebeurtenissen terstond onderzoekt en dan bepaalt of de genezing op natuurlijke wijze geschieden kon.

Pred.: Spreek mij toch niet van Lourdes en Trier! Wanneer de woorden van 't Evangelie zóó waren op te vatten, als gij ze opvat, dan moesten er bij ons, Protestanten, nog veel meer wonderen voorkomen dan bij u, Roomschen.

Dr. N.: En waarom?

Pred.: Wij bezitten het zuiverder geloof, en volgens de aangehaalde woorden van 't Evangelie is aan 't geloof de wonderkracht toegezegd.

Dr. N.: Hebt gij het „zuiver geloof?” Gij hebt maar een slap aftreksel van 't oude Katholieke!

Pred.: Heeft onze groote hervormer Luther de Kerk dan niet gezuiverd van vele misbruiken?

Dr. N.: Ja, zooals men een kerk van misbruiken reinigt, wanneer men altaren en beelden stukslaat, muurschilderingen afkrabbelt, geschilderde ramen tot gruzelementen stoot.

Pred.: De belofte van Christus, dat allerlei wonderen de Geloovigen zouden vergezellen, doelde blijkbaar alleen op de Geloovigen uit den tijd der Apostelen!

Dr. N.: Uwe Voetius dacht er een weinig anders over. „Hij is zelfs geneigd te gelooven,” zegt Prof. Fruin, „dat ook de eerste christen-predikers in Duitschland en

¹⁾ Mgr. Korum heeft daarover een belangrijk werk geschreven.

elders hun zending door het doen van wonderen bekrachtigd kunnen hebben.” ¹⁾

Pred.: Dat gevoelen steunt op het doel der wonderen; deze moesten de invoering van het Christendom mogelijk maken.

Dr. N.: Welnu, indien wonderen toenmaals noodig waren om het Christendom te vestigen in 't oude Romeinsche rijk, dan zullen ook thans wel wonderen te stade komen, ten einde het Christendom in China, Japan of in andere Heidensehe landen in te voeren.

Pred.: Doch de wonderen, waarvan gij spreekt, geschieden niet in China of Japan, maar in Duitschland en Frankrijk.

Dr. N.: Denkt gij dan, dat er ook in Frankrijk en Duitschland geen ongeloovigen zijn, aan wie God door de wonderen van Lourdes en Trier een bewijs wil geven voor de waarheid van den Katholieken godsdienst?

Bovendien is dit bewijs volstrekt niet het eenige doel der wonderen.

Pred.: Welk ander doel zou God bij wonderen kunnen beoogen?

Dr. N.: Bij voorbeeld de Geloovigen tot grooter vertrouwen te stemmen en hun ijver in 't gebed te vermeerderen; een ongelukkige, een kreupele, een blinde enz. te helpen, kan mede een doel zijn.

Pred.: Wanneer gij in dien zin u beroept op de woorden van 't Evangelie, dan zou daaruit volgen, dat alle Geloovigen, volgens u dus alle Katholieken, de wondergave bezaten!

Dr. N.: Is deze tegenwerping ernstig gemeend, mijnheer?

Pred.: Zonder twijfel!

¹⁾ De Gids 1866, II, bl. 42.

Dr. N.: Staat er dan bij Marcus te lezen, dat wonderen iederen Geloovige afzonderlijk zullen vergezellen?

Pred.: Dát niet!

Dr. N.: Zoo kunt gij uit den aangehaalden tekst alleen besluiten, dat wonderen de menigte der Geloovigen over het geheel genomen vergezellen zullen, niet ieder in het bijzonder, ook niet bij elken voetstap, maar altijd volgens omstandigheden. Het tegenovergestelde zou onverstandig zijn.

Pred.: Waarom? Als één enkel wonder niets onverstandigs in zich sluit, hoe zou er dan in eene hoeveelheid wonderen iets onverstandigs liggen opgesloten?

Dr. N.: Omdat door eene dergelijke menigte van wonderen uitzondering regel zou worden. Ook in de maatschappij is plaats voor gunsten en voorrechten. Maar altijd en overal voorrechten toekennen en gunsten bewijzen, dat is hetzelfde als de maatschappelijke orde verstoren. Zoo ook zou het tegen Gods wijsheid zijn, steeds en overal den loop der door Hem gestelde natuurkrachten te onderbreken.

De rabbijn en de redacteur hadden het gesprek met zekere heimelijke vreugde aangehoord; gaarne zagen zij, hoe „twee Christelijke orthodoxieën elkander opaten.” ¹⁾ De geneesheer meende in 't eind, dat de beleefdheid vorderde ook tot hen het woord te richten. Mijnheer Salomon, zeide hij tot den rabbijn, wat denkt gij van onzen redestrijd?

Rab.: Gij hebt, dunkt mij, geen van beiden gelijk.

Dr. N.: Waarom?

Rab.: Wjl het niet bewezen is, dat Jezus van Nazareth de Messias was en wonderen heeft gedaan. Of gij gelijk hebt, hangt af van de vraag: is Jezus de Messias, ja of neen?

¹⁾ Busken Huet.

Maar dit moet ik u toegeven: de Dominee slaat ontegenzegglijk den bal mis.

Pred.: Ik? Waarom?

Rab.: Wel zeker! Als Jezus niet de Messias was, dan heeft toch heel uw Christendom geen beteekenis.

Pred.: Dat spreekt; maar Christus is nu eenmaal de Messias, en daarom is heel uw hedendaagsch Jodendom het spoor bijster.

Rab.: Welnu, is Jezus de Messias, dan heeft Hij ook waarheid gesproken, en moeten de wonderen ook nu nog gelijk vóór achttien eeuwen „de Geloovigen volgen”.

Pred.: Dat blijkt niet uit zijne woorden. — Doch waarom zou Jezus niet de Messias geweest zijn?

Rab.: Ik keer liever de vraag om: waarom zou Hij het wel geweest zijn?

Pred.: Omdat in Hem de beloften vervuld werden en Hij talrijke wonderen deed om zijne zending te bevestigen.

Rab.: Hoe weet gij dat?

Pred.: Uit de Evangeliën.

Rab.: Uit de Evangeliën? Is 't u dan onbekend, dat uwe beroemdste Protestantsche godgeleerden, te beginnen met Dr. Paulus en David Strausz, Kuenen, Loman, P. Tiele, Prins, W. C. v. Manen enz. enz. de wonderen uit de Evangeliën wegredeneeren en die verhalen als *mythen* beschouwen, d. i. „louter vruchten der verbeelding van den godsdienstigen mensch”, of liever met Tiele als *legenden*, „die altijd, ik durf wel zeggen zonder een enkele uitzondering, een historische kern hebben, die kern zij dan grooter of kleiner”?

Pred.: Helaas! dat doen zij, want deze heeren behooren tot de rationalistische richting, maar ik ben een belijder van het geloovig Christendom.

Rab.: En welken waarborg hebt gij, dat uw oordeel het

juiste is, en Dr. Paulus, Strausz, Kuenen, Loman, Tiele enz. dwalen?

Pred.: De waarborg ligt in de bewijsgronden. Beschouw de geschriften dezer heeren wat van nabij en zie eens wat zij bewijzen! Daar hebt gij bij voorbeeld Dr. Paulus ¹⁾. Hij leest in Matthëus, Marcus en Lucas het verhaal, dat Jezus met vijf brooden en twee visschen „vijfduizend man behalve nog vrouwen en kinderen” verzadigde, en er twaalf korven vol overbleven. Hoe verklaart Dr. Paulus dit feit? Volgens hem zou Jezus degenen, die van spijzen voorzien waren, hebben opgewekt daarvan aan hen, die niets bezaten, mede te deelen. En toch blijkt uit den samenhang, dat in het geheel maar vijf brooden en twee visschen voorhanden waren!

Rab.: Dat noem ik inderdaad een vermetelen uitleg der woorden.

Pred.: Een andere is vermeteler en gemakkelijker. Petrus moest voor Jezus en zichzelf de belasting van het dubbele drachme betalen, maar bezat geen geld. Toen beval Christus, dat hij zou gaan visschen; den eersten visch, die aan den angel kwam, moest hij den bek openen en daar zou hij de muntstukken vinden. Maar zoo iets zou blijkbaar een wonder zijn! Dr. Paulus redt er zich uit. Hij zegt: Petrus zal die munten op de markt „vinden”, namelijk *bij 't verkoopen van den visch*. Doch waartoe moet hij den bek van den visch openen? Heel eenvoudig! Hij moet toch den angel uit den bek halen! In een latere uitgave maakt de bedoeide heer het zich nog gemakkelijker. Hij stelt een andere lezing voor, en volgens die lezing zou er geen sprake zijn van den bek van een visch, maar van Petrus' eigen mond; Petrus

¹⁾ Zie L. von Hammerstein: *Das Christenthum*, blz. 72—91 en Prof. Schets tegen Prof. Kuenen.

moest zijn mond (niet den bek van den visch) opendoen, namelijk *om den visch op de markt aan te prijzen*, dan zou hij het noodige geld bekomen.

Het verhaal van Jezus' wandeling op de zee wordt volgens Schenkel aldus verklaard: Christus heeft aan het strand der zee gewandeld en de geheele wandeling op de zee heeft enkel in de ontstelde verbeelding der discipelen bestaan ¹⁾.

Het is al te gek, zult gij zeggen. Mijnheer C. P. Tiele schijnt het dan ook voor eerlijker te houden een ander rationalistisch kunstje aan te wenden en in die wandeling „een schoon zinnebeeld te zien van den zielevrede, waarmee Christus voortschreed op de baren der onzekere levenszee” ²⁾. Met de genezing van den melaatsche weet Schenkel geen weg en redt zich met de dubbele veronderstelling, dat niemand daarbij tegenwoordig was en de melaatsche zeker reeds *in Wesentlichen* genezen was” ³⁾.

Ziet gij, mijnheer Salomon! Tot dergelijke onsmakelijke verklaringen moet men zijn toevlucht nemen, als men de wonderen uit het Evangelie wil wegruimen!

Rab.: Nu ja, ik geef toe dat die wonderen niet zijn weg te redeneeren, wil men de Evangeliën zoo als zij daar liggen als getrouw historische verhalen laten gelden. Maar verdienen de Evangeliën werkelijk geloof?

Pred.: Om duizenden redenen. In elk geval verdienen zij evenveel geloof als de Romeinsche en Grieksche clasiëken. „In de geheele litteratuur der oudheid,” schrijft een der beroemdste Protestantsche godgeleerden, Prof. Tischendorf, „zijn weinige voorbeelden van zulk een

¹⁾ Gids 1865, 3, blz. 373.

²⁾ ibidem.

³⁾ ibidem.

grootsche historische geloofwaardigheid als onze vier Evangeliën."

De handschriften, welke wij van de Evangeliën bezitten, zijn van veel oudere dagteekening dan die van bijna alle classieke schrijvers.

De oudste handschriften van Caesar, Tacitus en Seneca zijn uit de negende, van de 250 handschriften van Horatius maar twee uit de achtste eeuw. Eenige meer of minder beschadigde handschriften van Terentius, Gajus en Plautus dagteekenen uit de vijfde en eenige van Virgilius en Cicero uit de derde en vierde eeuw. Buitendien hebben wij enkel uit Herculaneum eenige half verbrande papyrus-rollen van de eerste eeuw na Christus en uit Egyptische grafsteden eenige fragmenten van Hyperides en Homerus' Ilias en volgens de laatste ontdekking ook een werkje van Aristoteles van de tweede en derde eeuw vóór Christus. Derhalve is het grootste getal der oude classieke werken, ofschoon meestendeels vóór Christus en met name de Grieksche reeds lang vóór dien tijd geschreven, ons alleen in late handschriften uit de achtste en negende eeuw ongeveer of nog later bewaard gebleven. En toch houdt men ze over 't algemeen voor echt.

En hoe staat het met ons Nieuw Testament?

Wij bezitten daarvan nagenoeg honderd Grieksche handschriften: twee uit de vierde, twee uit de vijfde, andere uit de zesde, zevende en achtste eeuw.

Ziehier een lijstje van eenige handschriften met aanwijzing der eeuwen waartoe zij behooren:

	Eeuw.		Eeuw.
Matthëus	4	Gajus	5
Marcus	4	Horatius	8—10
Lucas	4	Plato	9
Joannes	4	Caesar	9—10
Handelingen der Apostelen	4	Tacitus	9—11
Openbaring v. Joannes	4	Homerus	10
Brieven van den H. Paulus	4	Herodotus	10
Virgilius	4—5	Sophocles	11
Terentius	4—5	Aeschylus	11
		Plautus	11—12

De echtheid en vroegtijdige oorsprong van de handschriften der Evangeliën zijn ook door andere historische getuigenissen beter gestaafd dan die der classieken; aan wier echtheid toch niemand twijfelt.

Iemand, die in onze dagen beweren zou, dat de werken van Vondel niet van dezen dichter afkomstig waren, maakte zich belachelijk. En toch is Vondel reeds 215 jaar dood. Welnu zou iemand zich ook niet belachelijk gemaakt hebben, indien hij bijv. aan de Kerkvaders Barnabas (gest. omstreeks 60), Ignatius (gest. in 114), Clemens (gest. in 101), Polycarpus (gest. in 155), Justinus (gest. in 161) of Irenaeus (gest. in 202) gezegd had: de Evangeliën — die, let wel, reeds toen „de vier zuilen genoemd werden, waarop de over de geheele aarde verbreide Kerk steunde” — zijn niet afkomstig van de Evangelisten?

Onder de opgenoemde Kerkvaders staat de H. Irenaeus het verste af van de Apostelen. Toen hij in 't jaar 177, bisschop van Lyon werd en zijn werk tegen de dwaalleeraars schreef, was na den dood van den laatsten Apostel

op verre na niet zooveel tijd verstreken als nu sedert den dood van Vondel.

Irenaeus was een leerling van Polycarpus, die in 't jaar 155 den marteldood stierf, deze een leerling van den Evangelist Joannes. En wat schrijft nu Irenaeus — om van hem alleen te spreken — over onze Evangelien? O. a. dit: „Zóó vast staan deze Evangelien, dat zelfs de ketters daarvoor getuigenis afleggen en dat ieder hunner, daarvan uitgaande zijne leer tracht te bevestigen.” En dan volgt een prachtige bladzijde, waarin de groote bisschop over de Evangelien van Matthëus, Lucas, Marcus en Joannes, en over de brieven van Petrus, Joannes en Paulus spreekt ¹⁾.

De H. Ignatius van Antiochië, in 106 gemarteld, de H. Justinus, gest. in 167, roemen de Evangelien.

De Proconsul vraagt den martelaar Speratus: „Welke boeken houdt gij in uw kast verborgen?” 't Antwoord luidt: „De Evangelien en de brieven van den H. Paulus.” Dat was in 't jaar 180.

Die getuigenissen zijn te vermeerderen.

Rab.: Maar de Evangelien gewagen van wonderen, en dat maakt hunne geloofwaardigheid bij ons verdacht.

Pred.: Gij slaat den spijker op den kop. De moderne geleerden kunnen geene wonderen verduwen. Wonderen zijn onmogelijk zeggen zij, en daarom verdienen wonderverhalen geen geloof. Maar de Evangelien behelzen wonderverhalen, dus zijn zij onbetrouwbare oorkonden. Bij vele modernen echter is dat enkel een soort uithangbord, een

¹⁾ Migne: *Patrol. Graec.* 7. Zie L. v. Hammerstein: *Die Wahrheit über Christus und die Evangelien* enz. waarin Domela Nieuwenhuis ontnaskerd wordt. Zie ook L. v. Hammerstein: *Edgar*, IVe Aufl.

voorwendsel, waarom zij de Evangeliën bestrijden en voor andere boeken, die veel minder geloofwaardig blijken, het tolhek openzetten. De eigenlijke reden hunner bestrijding ligt dikwerf hierin: de Evangeliën en de Christelijke godsdienst, waarvan zij den goddelijken oorsprong verhalen, leggen allerlei verplichtingen op; zij eischen naleving van de tien geboden, vooral van het zesde en zevende gebod, prediken dat men zijn kruis met geduld moet dragen, dreigen met de straffen der hel, wanneer men het woord van Christus niet gelooft en aan zijn wet niet gehoorzaamt. Die leer is een weinig lastig ¹⁾).

De Evangeliën gewagen van wonderen, en dat maakt hunne geloofwaardigheid bij u verdacht?

Juist het tegendeel moest daaruit volgen. Indien de oorspronkelijkste historische berichten over het ontstaan des Christendoms geene wonderen vermeldde dan zou hunne geloofwaardigheid betwijfeld kunnen worden. Immers het is ondenkbaar, dat een godsdienst, zooals de Christelijke, die van den mensch vordert aan zoovele geheimen te gelooven, — die in het werkdadig leven zoovele offers oplegt en op zoovele martelaren roemen kan, zonder wonderen zich alom zou hebben uitgebreid. Daarom zingt Dante ²⁾:

„Kon zonder wondren de aarde zich bekeeren
Tot Christus, dan is dit reeds zoo verheven,
Dat de andren saâm geen honderdst deel formeeren”.

¹⁾ L. v. Hammerstein.

²⁾ Dante, *Parad.* XXIV, 406

»Se il mondo si rivolse al cristianesimo,

Diss'io, senza miracoli, quest' uno

È tal, che gli altri non sono il centesimo.”

De vertaling is van Mr. Joan Bohl.

Doch sta mij nog eene vraag toe, mijnheer Salomon: houdt gij de boeken van Mozes voor geloofwaardig?

Rab.: Dat spreekt vanzelf! Gij weet immers, dat ik den Mozaïschen godsdienst belijd.

Pred.: Welnu! Ook in de boeken van Mozes staan vele wonderen vermeld, bij voorbeeld hoe bij den doortocht der Israëlieten door de Roode zee het water aan beide kanten vaststond als een muur. Acht gij om de wonderen onze Evangeliën niet betrouwbaar, dan verklaar ik om dezelfde reden uw Mozes geen geloof waardig.

Rab.: Dat is iets anders. Voor Mozes pleiten hechtere gronden van geloofwaardigheid.

Pred.: Integendeel! Ik geloof voorzeker aan Mozes' verhaal evengoed als aan onze Evangeliën. Maar wanneer ik mij op ongeloovig standpunt stelde, zou ik toch de aloude vertellingen van Mozes met heel wat meer waarschijnlijkheid onder de mythen en sagen of legenden rekenen dan de verhalen der Evangeliën, die uit den tijd der eerste Romeinsche keizers, dus uit een volstrekt geschiedkundig tijdvak, dagteekenen.

„En met meer waarschijnlijkheid dan de wonderen van Lourdes en Trier” viel de redacteur in.

Veroorlooft mij eene bemerking mijne heeren, ging hij voort. Neemt gij één enkel wonder, hetzij van Christus, hetzij van Mozes aan, dan verlaat gij ten eenenmale het gebied der moderne wetenschap, en zult onverbiddelijk genoodzaakt zijn zoo vroom als de vroomste kwezel aan de gebeurtenissen van Lourdes en Trier te gelooven.

Pred.: Maar mijnheer! ziet gij dan het hemelsbreed onderscheid niet tusschen Lourdes en Jeruzalem?

Red.: Neen! Te recht voerdet gij onzen Israëlietischen reisgezel te gemoet, dat het Mozaïsch verhaal veel eerder een mythe, sage of legende zijn kan dan de wonderverhalen

van het Evangelie. Nochtans met hetzelfde recht beweert ik, dat de berichten van 't Evangelie veel minder aanspraak op geloofwaardigheid hebben dan de wonderverhalen van Lourdes en Trier. Deze laatste toch dagteekenen niet uit den Romeinschen tijd, maar uit onze dagen. En zij zijn bekrachtigd door talrijke beroemde geneesheeren, bij wie gij nu nog naar welgevallen tot in de kleinste bijzonderheden een onderzoek kunt instellen.

Pred.: Hoe heb ik 't nu met u, mijnheer de Redacteur! Geloofst gij ook aan die zwendelarij?

Red.: Dat blijve hier onbesproken! Maar ik wilde u slechts bewijzen, hoe gij en mijnheer Salomon u zelve tegensprekt. Mijnheer Salomon gelooft aan de wonderen van Mozes, doch weigert zonder eenige reden geloof te hechten aan die van 't Evangelie. Maar met u, Dominee, is het niet beter gesteld; gij gelooft aan de wonderen van Mozes en aan die, welke Jezus naar men zegt, verricht heeft, doch niet aan de wonderverschijnselen van Lourdes en Trier. Dan moet ik toch onzen Katholieken dokter prijzen; hij neemt het eene wonder zoowel als de anderen aan.

Rab.: Mijnheer de Redacteur behoort wellicht ook tot de rechtgeloovige Ultramontanen?

Red.: In 't minst niet! Nochtans stel ik de logische gevolgtrekking op prijs, waar ik ze ontmoet. Halfheid, die bewijzen erkent, wanneer het haar lijkt, maar even deugdelijke bewijzen verwerpt, als die niet in haren gedachtenkring passen, is mij gehaat.

Dr. N.: Ik dank u, mijnheer de Redacteur, dat gij een lans breekt voor de edelvrouw, de redeneerkunde, maar deze vordert gebiedend, alle drie soorten van wonderen aan te nemen: die van Mozes, van 't Evangelie en uit onze dagen.

Red.: Hoe kunt gij zoo iets van mij verlangen?!

Dr. N.: Ik verlang het uit kracht van het afdoend bewijs, dat die wonderen werkelijk geschied zijn.

Red.: Kom, kom! Wat onmogelijk is, kan nooit bewezen worden, kan nimmer een feit wezen.

Dr. N.: Dat staat als een paal boven water! Maar het is de vraag of een wonder onmogelijk is. Waarom zouden wonderen onmogelijk zijn?

Red.: Zij druischen tegen de eeuwige en noodzakelijke natuurwetten.

Dr. N.: Behoort het tot de „eeuwige en noodzakelijke natuurwetten,” dat er op aarde menschen leven?

Red.: Dát voorzeker niet, want in alle geval waren er in de tertiaire of kaenozoïsche periode nog geene menschen.

Dr. N.: Werd dan op de „eeuwige en noodzakelijke natuurwetten” inbreuk gemaakt, toen de eerste mensch te voorschijn trad?

Red.: Wie zou zulks willen beweren? Het lag veel eer in de natuurwetten zelve, dat zich toen de eerste mensch ontwikkelde.

Dr. N.: Wij moeten, naar ik zie, alvorens verder te redenkavelen, elkander eerst omtrent onze grondbeginselen verstaan. Veroorloof mij derhalve tot duidelijke bepaling van uw standpunt de vraag: Zijt gij Pantheïst of gelooft gij aan een persoonlijken God?

Red.: Ik geloof aan 't bestaan van een persoonlijken God, maar blijf nog altijd oneindig ver van 't geloof aan wonderen.

Dr. N.: Welke redenen hebt gij dan de mogelijkheid eens wonders te loochenen?

Red.: De wetenschap heeft uitgemaakt „dat alle wereldsche verschijnselen door andere wereldsche verschijnselen teweeg worden gebracht volgens regelen, die nooit eenige uitzondering toelaten; dat dus nergens, noch in de natuur

noch in het menschelijk gemoed, willekeur voorkomt; dat het weefsel van eindige oorzaken en gevolgen te dicht is, om ergens plaats te laten voor den vinger Gods."

Dr. N.: Indien dat is uitgemaakt, dan zijn godsdienst en zedeleer noodzakelijk van aard en wezen veranderd; „het geloof aan de Voorzienigheid is dan één met het geloof aan den natuurlijken samenhang der dingen; het gebed wordt een godsdienstige overdenking, waarin niets gevraagd wordt, omdat verandering in hetgeen komen zal ondenkbaar is; dankbaarheid jegens den Gever alles goeds verandert in nederige berusting; deugd en ondeugd worden zuiver menschelijke begrippen, van betrekkelijke, niet van absolute waarde."

Red.: Dat spreekt!

Dr. N.: Dan belanden wij vanzelf bij de moderne wereldbeschouwing van Mr. v. Houten of een soort van Oostersch Fatalisme, met een Westersch kleed omhangen."

„Immers indien alle oorzaken," zegt de wijsgeer F. Becker, „*noodzakelijk* hare gevolgen voortbrengen — ook op zedelijk gebied — dan is alles, wat er op aarde bestaat, bestaan heeft en bestaan zal, een *noodzakelijk* gevolg van *noodzakelijk* bestaande en *noodzakelijk* werkende oorzaken." Met zulk een leer kan niemand een „*Onze Vader*” bidden!

Ik wilde u echter nog vragen of de wetenschap zeker heeft bewezen „dat alle wereldsche verschijnselen door andere wereldsche verschijnselen teweeg worden gebracht volgens regelen, waarop nooit eenige uitzondering plaats heeft?" Met andere woorden: heeft de wetenschap uitgemaakt, dat God die de oorzaak is der wereld en van hare wetten, Zichzelven het recht ontnomen heeft, om in een afzonderlijk geval eene uitzondering te maken op die wetten?

Red.: Zeer zeker! Ik lees u eenvoudig voor uit David Strausz. Ten einde de Evangeliën wegens hunne won-

derverhalen als ongeloofelijk voor te stellen, schrijft hij het volgende:

„Dat een bericht niet tot de geschiedenis behoort, een verhaal zich niet zóó kan hebben toegedragen als verhaald wordt, zal wel voornamelijk blijken, wanneer dat verhaal als onvereinigbaar dient verklaard te worden met de bekende en bovendien overal geldende wetten. Onder deze wetten is eene der voornaamste, dat zoowel volgens alle juiste begrippen der wijsbegeerte als volgens de beproefde ervaring, de onafhankelijke causaliteit nooit in de schakel der afhankelijkke oorzaken door bijzondere handelingen ingrijpt, terwijl deze causaliteit zich veeleer juist enkel openbaart in de voortbrenging van het geheele samenstel van eindige oorzakelijkheid en dezer wederkeerige werkzaamheid. Waar derhalve een verhaal ons van een verschijnsel of eene gebeurtenis spreekt met de uitdrukkelijke of veronderstelde bewering, dat die gebeurtenis onmiddellijk door God zelven (stemmen uit den Hemel, verschijningen enz.) of door Hem met tussehenkomst van menschen daartoe uit bovennatuurlijk bestel gemachtigd, (wonderdaden, voorspellingen) zou veroorzaakt zijn, daar hebben wij het in zooverre niet als een historisch verhaal te erkennen.”

Dr. N.: Dat noem ik eerst verbazenden bombast! Zonderling niet waar, dat die geleerde ongeloovige heeren hunne woorden met zulk een geheimvol duister omhullen? Naar allen schijn willen zij, dat men van verbazing den mond openspalkt, zich gewonnen geeft en uitroept: Het moet wel waar zijn, al kan ik alles niet verstaan!

Doch geef mij als 't u belieft een oogenblik uw boek, mijnheer, om de geleerdheid van Strausz op de keper te beschouwen!

Red.: Lees zelf dan maar!

Dr. N.: Ik lees vooreerst de bewering, dat een verhaal

niet historisch kan zijn, wanneer het „met de bekende en bovendien overal geldende wetten van het verhaalde onverenigbaar” is. Dat beteekent in nuchter Hollandsch: een verhaal, dat iets vertelt, wat volstrekt niet gebeurd kan zijn, bijv. dat Mohammed de maan in zijn mouw heeft gestoken, is niet historisch! Daartegen heb ik niets in te brengen.

Red.: Zoover zijn wij het dus eens!

Dr. N.: Deze eerste volzin van David Strausz was ook tamelijk eenvoudig. Maar nu komt de geleerdheid. Daar is sprake van „onafhankelijke causaliteit.” Vindt u goed mijnheer, dat wij ter wille van de duidelijkheid God lezen?

Red.: Zeker!

Dr. N.: Dan vind ik in deze zinsnede, de tweevoudige bewering: 1. het druicht tegen de „juiste begrippen der wijsbegeerte” aan, dat God door bijzondere handelingen in den loop der wereld ingrijpe; 2. deze zoogenaamde inbreuk strijdt ook met „alle beproefde ervaring.”

Heb ik Strausz goed begrepen, mijnheer?

Red.: Ja!

Dr. N.: Wij hebben dus tot nu toe uitsluitend de bewering, dat zulk een inbreuk, m. a. w., dat een wonder in tegenspraak komt met de wijsbegeerte en ervaring.

Eene bewering opzetten kan iedereen, maar bewijzen leveren — dat is een andere zaak. Gij wildet mij uit Strausz de onmogelijkheid van het wonder bewijzen. Waar blijft het bewijs?

Red.: Lees, bid ik u, de verdere regels uit Strausz!

Dr. N.: Luister: „Waar derhalve een verhaal ons van een verschijnsel of eene gebeurtenis spreekt,” die het kenmerk van iets wonderbaars draagt, „hebben wij in zooverre daarin geen historisch verhaal te erkennen.”

Begrijp ik Strausz goed, dan vind ik dat hij gevolgtrekkingen maakt uit een bewering die nog niet bewezen is. Wat dunkt u?

Red.: Ten minste hij heeft de onmogelijkheid van 't wonder nog niet aangetoond.

Dr. N.: Ik vat de lange zinnen van dien hoöggeleerde in eenvoudig Hollandsch samen. Hij wil bewijzen, dat de Evangeliën met hunne wonderverhalen geen geloof verdienen. Het bewijs luidt: wonderen strijden met de wijsbegeerte en de ervaring. Dan volgt het besluit: derhalve verdienen wonderverhalen, zooals die der Evangeliën, geen geloof.

Met dergelijke logica wil ik u bewijzen, dat een verhaal, waarin van vuurspuwende bergen in Italië gesproken wordt, geen geloof verdient. Ik zeg: vuurspuwende bergen druischen zoowel tegen juiste begrippen der wijsbegeerte als tegen alle beproefde ervaring. Derhalve is dat reisverhaal over vuurspuwende bergen ongeloofelijk.

Wat zegt gij van deze redeneerkunde, mijnheer?

Red.: Deze logica zou stellig dwaas genoeg zijn. Zij vooronderstelt als bewezen, wat nog bewezen moest worden.

Dr. N.: En dat juist doet David Strausz. Hij vooronderstelt de onmogelijkheid van 't wonder, en die onmogelijkheid moest bewezen worden. Het ontbreekt dien heer dus volslagen aan alle logica, die toch de voornaamste grondvoorwaarde aller wetenschappen is. Maar omdat hij geleerd klinkende zinledige uitdrukkingen om zich heen slingert en zich met lange, geheimzinnige volzinnen omhult, gelooft men dat zijne geschriften wetenschappelijke waarde bezitten.

Red.: Gij springt ontzettend met David Strausz om, dokter!

Dr. N.: Uw David Strausz verdient werkelijk, dat men hem zoo behandelt.

Neen, dan houd ik het liever met Prof. Doedes, die wil dat ieder wonderverhaal onbevooroordeeld onderzocht wordt; het te verwerpen op grond, dat wonderen onmogelijk zijn, is onwetenschappelijk, zegt hij ¹⁾.

De moderne geleerden hebben 't opgegeven mijnheer, uit de wijsbegeerte de onmogelijkheid van 't wonder te bewijzen. Zij zijn daartoe niet in staat ook hierom niet, wijl hunne wijsbegeerte alleen maar twijfelen en critiseeren kan. Twijfel en critiek, zegt Prof. C. B. Spruijt „behooren tot haar wezen” ²⁾.

En daarom neemt men zijne toevlucht tot de ervaring: „Niet op grond van een of ander wijsgeerig systeem,” declameert Renan, „maar op grond van standvastige ervaring verbannen wij het wonder uit de geschiedenis.”

Red.: Ja, de ondervinding door tal van waarnemingen bekrachtigd, leert ons de onmogelijkheid van 't wonder.

Dr. N.: Dat is in ieder geval veel te boud gesproken. Terecht denkt Prof. Fruin er anders over. Men kan niet bewijzen, dat wonderen „in strijd zijn met het wezen van God, dat zij in dien zin onmogelijk zijn . . . onze wetenschap rust op ervaring, op waarneming van verschijnselen, en is daarom tot zulke absolute oordeelen niet gerechtigd.”

Wat leert de ervaring, mijnheer?

Red.: Dat de wetten der natuur onveranderlijk zijn, alle uitzonderingen buitensluiten.

Dr. N.: Maar de ervaring zou toch hoogstens kunnen bewijzen, dat er geen wonderen bestaan, of wat hetzelfde is, dat de wetten der natuur die uit zichzelf vastheid hebben en dus niet zelve de oorzaak der uitzonderingen kunnen wezen, tot heden onveranderd bleven

¹⁾ De Gids 1866 II blz. 55.

²⁾ Ibidem 1878 IV.

d. i. altijd en overal zijn toegepast. Dat echter die wetten onveranderlijk zijn in dien zin, dat daarop nooit eene uitzondering kan worden gemaakt door Hem, die deze wetten gesteld heeft, zal toch wel niet door de ervaring bewezen worden?

Red.: De moderne geleerden beroepen zich toch op de ervaring!

Dr. N.: Ik weet het, maar op welke ervaring?... op hunne eigene ervaring of op die van alle menschen tevens?

Red.: Op beide.

Dr. N.: De Eskimo heeft op Groenland nooit palmen gezien. Wat zegt gij, wanneer hij beweert: de ervaring leert mij dat er geen palmen zijn?

Red.: Dat is een domme bewering. Zijne ervaring leert hem hoogstens, dat er op Groenland geen palmen groeien; maar daaruit volgt niet, dat er in Indiën geen palmen gevonden worden.

Dr. N.: Wanneer Mr. S. v. Houten, C. Tiele, Dr. Knappert en Loman nooit getuigen zijn geweest van een wonder, volgt daaruit dat er nooit wonderen zijn geschied en nimmer geschieden kunnen?

Kunnen zij zich beroepen op de ervaring van alle menschen?

Red.: Vroeger geloofde men nog aan wonderen, maar men is nu toch algemeen overtuigd van de onmogelijkheid eens wonders! David Strausz zegt: „Deze overtuiging is zoozeer bewustzijn van den nieuweren tijd geworden, dat in het werkelijk leven de meening of bewering volgens welke eene bovennatuurlijke oorzaak, een goddelijke tuschenkomst ergens onmiddellijk zich zou hebben getoond, stoutweg als onwetendheid of bedrog gestempeld wordt.”

Dr. N.: Daar hebben wij den Eskimo, die enkel zijn Groenland kent en verklaart, dat er geen palmen bestaan.

Omdat Strausz alleen in kringen verkeerd heeft, voor wie elk geloof aan wonderen terstond gelijknamig is met onwetendheid of bedrog, daarom meent hij, dat de geheele wereld denkt zooals hij en zijne vrienden. Het ontgaat dus zijne aandacht, dat Christenen, Joden, Mohammedanen, Brahminen, Boeddhisten enz. enz. aan wonderen gelooven.

Goethe zou hier kunnen zeggen:

„Daran erkenn' ich den gelehrten Herrn! —

Was Ihr nicht tastet, steht Euch meilenfern,

Was Ihr nicht faszt, das fehlt Euch ganz und gar,

Was Ihr nicht rechnet, glaubt Ihr, sei nicht wahr,

Was Ihr nicht wägt, hat für Euch kein Gewicht,

Was Ihr nicht münzt, das, meint Ihr, gelte nicht.”

Red.: Maar u zult toch wel instemmen met Prof. Fruin, als hij zegt: „Reeds nu is het geloof aan wonderen aan 't afnemen?”

Dr. N.: Al was dat geheel waar, het zou niets bewijzen tegen de mogelijkheid van 't wonder. Doch het is slechts betrekkelijk waar, d. w. z. bij de Protestanten neemt het geloof aan wonderen af, niet bij de Katholieken. „De Katholieke Kerk”, zegt Prof. Wilde, „is daarin even conservatief, even vasthoudend, als de mathematicus in de waarheden zijner wetenschap.”

De aandrang van pelgrims naar Lourdes gaat alle beschrijving te boven. Soms kwamen in één maand 10000 personen en in 1889 beliep het getal 120000. Een prachtige tempel, in gemengden stijl opgetrokken en waarin meer dan vijfhonderd kostbaar geborduurde vanen als zoovele giften van verschillende landen prijken, terwijl het getal geschenken in zilver en goud tot 10000 klonk, getuigt van 't wondergeloof der Katholieken.

Bij de Protestanten gaat het geloof aan wonderen den

kreeftengang. Om maar alleen van ons vaderland te spreken: Voetius reeds stond in zijne overtuiging niet vast op de beenen ¹⁾, de rechtzinnige Afgescheidenen waren weer zwakker in 't geloof aan wonderen dan hij; Groen van Prinsterer was wederom zwakker dan deze, de heer Doedes nog zwakker dan Groen ²⁾. Het Hervormd Kerkgenootschap, de Remonstrantsche Broederschap, het Evangelisch-Luthersch Kerkgenootschap, het Hersteld Evangelisch-Luthersch Kerkgenootschap, de Doopsgezinde Gemeente, de Evangelische Broedergemeenten, de Duitsche Evangelische gemeenten, het Anglicaansch Kerkgenootschap, de Apostolische gemeente te 's Gravenhage en dan nog de ontelbare Afgescheidenen van Afgescheidenen, de Doleerende en niet-Doleerende kerk enz. houden er allen een geloof of ongeloof aan wonderen op na, ieder volgens zijne gading, maar zouden de meeste predikanten van al die hervormingen der Groote Kerkhervorming, wanneer van wonderen gesproken wordt, niet denken aan kindersprookjes of iets dergelijks? Ook de strijd omtrent de Apostolische Geloofsbelijdenis wettigt een bevestigend antwoord ³⁾. — „Trouwens, het kerkelijk verval”, zeide Kneppelhout reeds in 't jaar 1878, „ligt in het Protestantisme zelf; het Protestantisme voert het beginsel van verderf in eigen ingewand, waarin het niet ophoudt te wroeten”.

¹⁾ »Al zag hij (Voetius) het wonder met eigen oogen, hij zou toch niet gelooven”. Fruin, De Gids 1866, II, 45.

²⁾ ibidem 62.

³⁾ Is het vermetel tevens aan Nederland te denken, waar de *Neue Lutherische Kirchenzeitung* van de opleiding tot bedienaar van 't goddelijk woord in 1893 schreef: »De toestand op onze hoogeschoolen wordt immer treuriger. Hoevele mislukte arme studenten ziet men! Als leugenaars en huichelaars aanvaardden zij hun ambt!”

Het eene leerstuk laat men vallen na het andere ¹⁾.

Pred.: Gij bedoelt eigenlijk, dokter, dat die predikanten niet meer aan hedendaagsche wonderen gelooven, en daarin geef ik hun gelijk. Maar al geschieden er nù geen wonderen meer, wie durft staande houden, dat er vóór 1900 jaren geen wonderen gebeurd zijn?

Dr. N.: Ik durf bijna beweren, dat de meeste predikanten in Duitschland en Engeland en minstens de helft der Nederlandsche bedienaren van het goddelijk woord stoutweg elk wonder ontkennen, de Verrijzenis van Christus niet uitgezonderd.

Gij zeidet zoo even: „Al geschieden er nu geen wonderen meer,” daaruit volgt niet, dat zij vroeger niet gebeurd zijn. Die redeneering is zeer juist. Maar hoe weet gij, dat er thans geen wonderen meer plaats hebben?

Rab.: Na Mozes nog wonderen? Zoudt gij een enkel kunnen noemen?

Dr. N.: Zeer zeker, doch laat mij eenige boeken uit mijn kamer halen.

¹⁾ Ik kan niet nalaten voor ontwikkelde lezers een merkwaardige bladzijde aan te halen uit de *Études* van Maart 1894. Wij lezen daar het volgende:

M. Francis de Pressensé a fait, le mois dernier, à Lausanne, quatre conférences fort remarquables. Il avait pris pour sujet le mouvement théologique qui inclina l'Université d'Oxford vers le catholicisme, de 1835 à 1850, mouvement qui détermina la conversion des Newman et des Manning. L'orateur a loué la sincérité, la piété, la compétence scientifique et la valeur morale de ces deux grands hommes. Il a cité la poésie composée par Newman dans ses jours de doute et de recherches.

»O Rome, disait Newman, ô Eglise romaine, toi que j'ai appelée la prostituée de Babylone, il faudra donc qu'un jour je me jette dans tes bras et te proclame ma mère? O Pontife romain, toi que j'ai appelé l'Antichrist, il faudra donc qu'un jour je me jette à tes pieds? Il faudra, ô Eglise d'Angleterre, toi qui m'as élevé sur ton sein, il faudra que je

Hier, om te beginnen, heb ik het Nieuwe Testament en uit de vele daar vermelde wonderen, lees ik u volgens de vertaling van den Statenbijbel de genezing van een blinde voor.

„En voorbijgaande zag hij eenen mensch, blind van de geboorte af. En zijne discipelen vraagden hem, zeggende: Rabbi! wie heeft er gezondigd, deze of zijne ouders, dat hij blind zou geboren worden? Jezus antwoordde: Noch deze heeft gezondigd, noch zijne ouders; maar *dit is geschied*, opdat de werken Gods in hem zouden geopenbaard worden. Ik moet werken de werken desgenen, die mij gezonden heeft, zoo lang het dag is; de nacht komt, wanneer niemand werken kan. Zoo lang ik in de wereld ben, zoo ben ik het licht der wereld.

Dit gezegd hebbende, spooog hij op de aarde en maakte slijk uit dat speeksel en streek dat slijk op de oogen des blinden en zeide tot hem: Ga heen, wasch u in het badwater Silóam (hetwelk overgezet wordt: uitgezonden). Hij dan ging heen en wiesch zich en kwam ziende.

De geburen dan en die hem te voren gezien hadden, dat hij blind was, zeiden: Is deze niet, die zat en bedelde?

t'abandonne? Oui, il le faut, car seule l'Eglise romaine peut donner à mon intelligence la vérité et à mon âme le salut."

Au moment de conclure, M. de Pressensé a ajouté, avec un profond accent de sincérité:

«De toutes parts, dans notre protestantisme, s'élève un même cri: De la franchise, plus de franchise. On étudie, on arrive à des conclusions, à des convictions personnelles que l'on n'ose livrer au public. J'aurai avec vous plus de franchise. La critique et la science moderne ont ébranlé les fondemens historiques de la foi chrétienne; on voit des contradictions entre la raison et la foi; on ne veut plus de dogmes, mais une simple morale, et l'on ne sait sur quelle base l'asseoir. Le protestantisme reposait sur deux principes: l'inspiration divine de la Bible et la justification par la foi à Jésus Sauveur. Chaque mot des Livres Saints était la parole de Dieu, et le Christ Sauveur était cru en toute vérité le Fils Éternel de Dieu, fait homme. Mais aujourd'hui, qu'a fait le protestantisme de ces deux fondemens? L'inspiration divine des Livres, qui l'admet encore?

Anderen zeiden: Hij is het; en anderen: Hij is hem gelijk. Hij zeide: Ik ben het.

Zij dan zeiden tot hem: Hoe zijn u de oogen geopend? Hij antwoordde en zeide: De mensch, genaamd Jezus, maakte slijk en bestreek mijne oogen, en zeide tot mij: Ga heen aan het badwater Silóam en wasch u. En ik ging heen en wiesch mij en werd ziende. Zij dan zeiden tot hem: Waar is die? Hij zeide: Ik weet het niet.

Zij brachten hem tot de Farizeën, hem *namelijk*, die te voren blind *gewees* was. En het was sabbat, als Jezus het slijk maakte en zijne oogen opende. De Farizeën dan vraagden hem ook wederom hoe hij ziende geworden was. En hij zeide tot hen: Hij legde slijk op mijne oogen, en ik wiesch mij en ik zie. Sommigen dan uit de Farizeën zeiden: Deze mensch is van God niet, want hij houdt den sabbat niet. Anderen zeiden: Hoe kan een mensch, *die* een zondaar is,

»Qui refuserait aujourd'hui de signer des deux mains la déclaration d'Edmond Schérer, à Genève, niant cette inspiration de l'Ecriture Sainte, et soulevant, il y a quelques années seulement, de si vives protestations?

»Le Christ est-il encore cru et prêché comme Dieu réel, incréé et consubstantiel à son Père? Il n'est plus qu'un être purement humain: sa divinité, si l'on garde encore cette expression, n'est plus que la sainteté et la perfection morale. Il ne reste plus pour guide aux âmes protestantes que la conscience individuelle: de là un émiettement qui va sans cesse grandissant et qui n'a plus de raison pour s'arrêter.

»En présence de ce spectacle, on se demande si la vérité, si la vie surnaturelle ne sont pas plus en sûreté dans le catholicisme, si l'individualisme protestant a le pouvoir de résoudre les questions sociales. Les âmes religieuses veulent un dogme, une autorité, la certitude: or, ne sont-elles pas poussées à les demander à l'Eglise romaine, qui leur donne son *Credo* invariable et semble avoir la clef des problèmes sociaux de notre époque. Ce que la conscience des Newman et des Manning a accepté, qui, *a priori*, pourrait le déclarer faux? Lorsque nous voyons des hommes d'une si grande piété et d'une telle science se jeter dans les bras de l'Eglise romaine, qui oserait les blâmer?... Qui pourrait s'étonner si d'autres les suivent? Qui sait si le besoin légitime d'autorité et de croyances positives n'entraînera pas un certain nombre d'âmes à la suite de Newman et de Manning? les consciences protestantes sont dans l'angoisse: n'ayant plus rien dans le présent, elles sont obligées de vivre du passé par les souvenirs."

zulke teekenen doen? En er was tweedracht onder hen.

Zij zeiden wederom tot den blinde: Gij, wat zegt gij van hem, dewijl hij uwe oogen geopend heeft? En hij zeide: Hij is een profeet!

De Joden dan geloofden van hem niet, dat hij blind geweest was en ziende was geworden, totdat zij geroepen hadden de ouders desgenen, die ziende geworden was. En zij vraagden hun, zeggende: Is deze uw zoon, welken gij zegt, dat blind geboren is? Hoe ziet hij dan nu?

Zijne ouders antwoordden hun en zeiden: Wij weten, dat deze onze zoon is en dat hij blind geboren is; maar hoe hij nu ziet, weten wij niet; hij heeft *zijn* ouderdom, vraagt hem zelve; hij zal van zichzelf spreken. Dit zeiden zijne ouders, omdat zij de Joden vreesden: want de Joden hadden alreede te zamen een besluit gemaakt, zoo iemand hem beleed de Christus te zijn, dat die uit de synagoge zou geworpen worden. Daarom zeiden zijne ouders: Hij heeft *zijn* ouderdom, vraagt hem zelve.

Zij dan riepen voor de tweede maal den mensch, die blind geweest was, en zeiden tot hem: Geef God de eer; wij weten dat deze mensch een zondaar is. Hij dan antwoordde en zeide: Of hij een zondaar is, weet ik niet; één ding weet ik, dat ik blind was en nu zie.

En zij zeiden wederom tot hem: Wat heeft hij u gedaan? Hoe heeft hij uwe oogen geopend? Hij antwoordde hun: Ik heb het u alreede gezegd, en gij hebt het niet gehoord; wat wilt gij het wederom hooren? wilt gijlieden ook zijne discipelen worden?

Zij gaven hem dan scheldwoorden en zeiden: Gij zijt zijn discipel, maar wij zijn discipelen van Mozes. Wij weten, dat God tot Mozes gesproken heeft; maar dezen weten wij niet, van waar hij is.

De mensch antwoordde en zeide tot hen: Hierin is immers

wat wonders, dat gij niet weet, van waar hij is, en *nochtans* heeft hij mijne oogen geopend. En wij weten, dat God de zondaars niet hoort; maar zoo iemand godvruchtig is en zijnen wil doet, dien hoort Hij. Van *alle* eeuwe is het niet gehoord, dat iemand eens blindgeborenen oogen geopend heeft. Indien deze van God niet ware, hij zou niets kunnen doen.

Zij antwoordden en zeiden tot hem: Gij zijt geheel in zonden geboren en leert gij ons? En zij wierpen hem uit.

Jezus, hoorde, dat zij hem uitgeworpen hadden en hem vindende, zeide hij tot hem: Geloof gij in den Zoon van God? Hij antwoordde en zeide: Wie is hij, Heere! opdat ik in hem moge gelooven? En Jezus zeide tot hem: En gij hebt hem gezien en die met u spreekt, dezelve is het. En hij zeide: Ik geloof, Heere! En hij aanbad hem" ¹⁾.

Pred.: Welnu, mijnheer Salomon, wat zegt gij van dit verhaal?

Rab.: Als de zaak bewezen was, dan stonden wij voor een wonder.

Pred.: En waarom zou dit verhaal niet waar zijn?

Rab.: Omdat het Evangelie van Joannes langen tijd na het gebeurde geschreven is.

Pred.: In alle geval werd het door een ooggetuige te boek gesteld.

Rab.: Het zou nog te betwijfelen zijn of het werkelijk van Joannes afkomstig is.

Pred.: Alsof dat niet sinds eeuwen vaststaat; daarenboven diende dan ook nog bewezen te worden, dat de boeken van Mozes door Mozes geschreven zijn. Dat belet u echter niet aan de wonderen van Mozes te gelooven.

Red.: Ik van mijn kant geloof aan Mozes noch aan Joannes, en daarom stoor ik mij niet aan dat wonderverhaal.

¹⁾ Joh. 9, 1—38.

En zelfs al zou de vertelling waar zijn, die plotselinge genezing kan door suggestie of zenuwprickeling verklaard worden.

Dr. N.: A la Dr. Paulus, niet waar? Vermoedelijk had dan ook de visch het muntstuk in den bek door middel van zenuwprickeling! Denkelyk geraakten ook die vijf brooden en twee visschen in zulk een opgewonden zenuwachtigen toestand, dat zij opzwellen en zoo voldoende waren om vijfduizend mannen en talrijke vrouwen en kinderen te verzadigen! Maar voor die wonderen zal men wel weer een anderen uitleg vinden. De dolste veronderstellingen zijn niet dol genoeg, wanneer men vooropzet, dat wonderen onmogelyk of zelfs zeer onwaarschijnlijk zijn.

Red. In alle geval diende toch eerst de geloofwaardigheid der Evangelisten gestaafd te worden.

Dr. N.: Wilt gij de geloofwaardigheid der Evangelisten aanranden, mijnheer, werp dan, als je blijft, de geloofwaardigheid van alle oude schryvers: Tacitus, Thucydides enz. enz. overboord. Geen enkele van alle classieken is zoo geloofwaardig als onze vier Evangelisten. De machteloze pogingen, die wij in Fransche, Duitsche, Engelsche en Nederlandsche tijdschriften zien aangewend om de geloofwaardigheid van de schryvers der Evangeliën in verdenking te brengen of te niet te doen, — de tegenstrijdigheid, die wij in zoo menige bijdrage van moderne geleerden ontmoeten ¹⁾, het dooreenhaspelen van waarheid, verdicthting en phantasmagorieën eener ziekelijke verbeelding, „verminking en verscheuring van den tekst ter wille van moderne liefhebberij”, — het feit, dat de eene hooggeleerde het kaartenhuis van den anderen met den min of meer krachtigen ademtocht

¹⁾ o. a. Dr. A. v. Manen: *Paulus, De Handelingen der Apostelen*, die door Prof. Schets zoo degelyk werd weerlegd in *De Katholiek* 1891.

van zijn geest omverblaast en dan met dezelfde kaarten een eigen huis opbouwt, totdat dit straks weer omvalt door den stoot van een derden Evangelie-slooper, zie dat alles reeds zou mijne overtuiging omtrent de geloofwaardigheid der gewijde schrijvers eer bevestigen dan schokken.

De een redeneert aldus: „De Evangelische verhalen zijn vol wonderen; wonderen zijn onmogelijk; ergo de Evangelisten zijn of schandelijke bedriegers of onnoozele bedrogenen geweest; het is niet de moeite waard langer met hen ons bezig te houden; geschiedenis kunnen wij er in geen geval uit leeren” ¹⁾.

Een ander antwoordt: „De Evangelisten waren eerlijke en verstandige mensen; de zoodanigen kunnen geen wonderen (= ongerijmdheden) verhalen; ergo de Evangelisten verhalen geen wonderen.” ²⁾.

Nieuweren zeggen alweer: „De Evangelisten zijn noch onnoozel noch oneerlijk te noemen, en toch verhalen zij wel degelijk wonderen; zoowel het een als het ander is met de meeste zekerheid uit hunne schriften te bewijzen ³⁾, dus.... het geloof der Evangelisten aan de realiteit van dingen, die wij niet kunnen aannemen dat geschied zijn, is zelf een probleem, dat wij moeten trachten te verklaren uit algemeene waarheden, die geschiedenis en psychologie ons aan de hand doen” ⁴⁾.

En nu zie ik bijv. Prof. Loman, v. Manen, Tiele enz. vergrijzen bij hunne boeken om dat probleem op te lossen. Hunne noeste vlijt bleef nog onbeloond, maar het nageslacht zal met dankbaarheid hun werk voortzetten, en

¹⁾ De Gids, 1862, I.

²⁾ ibidem.

³⁾ ibidem.

⁴⁾ ibidem.

eindelijk zal het licht schijnen in de stikdonkere duisternis, het licht der Duitsche en Nederlandsche wetenschap!

Nog op één punt, mijnheer, wil ik uwe aandacht vestigen; ik kan hier geen breede bewijzen opzetten; het zou ons te ver voeren. Volgens u kan geen enkel wonder geschied zijn. Niet alleen de genezing van dien blinde, maar ook alle opwekkingen van dooden enz., zelfs de Verrijzenis en Hemelvaart van Christus verwerpt gij. Indien dit alles verdrinking moet heeten of zeker niet als wonder geschied was, dan zweefde geheel het Christendom in de lucht, had zich nooit zóó uitbreiden en miljoenen van martelaren kunnen tellen, die voor 't geloof aan wonderen het leven lieten. De wonderen van 't Evangelie zijn de volstrekt noodzakelijke vooronderstelling, de grondslagen waarop het Christendom werkelijk staat; denk die wonderen weg en de invoering van 't Christendom ware een onmogelijkheid geweest. Zoo waarachtig derhalve het Christendom voor aller oogen leeft, zoo waarachtig zijn die wonderen. Aan het werkelijk bestaan van 't Christendom ontleenen de wonderen van 't Evangelie een afdoend bewijs, dat zij metterdaad bestaan, en aangaande het wonder van 's Heeren opstanding, beweert Prof. Prins te recht, „dat zonder het aannemen van zulk een feit de vestiging van de Christelijke kerk op aarde een onverklaarbaar raadsel is.” ¹⁾

Red.: Laat dat alles maar rusten! Haal liever een wonder aan uit den laatsten tijd! Gij beweert het te kunnen.

Dr. N.: Ik lees u eenige bladzijden voor uit het merkwaardig boek van Dr. Boissarie: **Lourdes**, *histoire médicale*, dat in 1891 de vijfde uitgave beleefde.

Pred.: Ik dacht wel, dat Lourdes weer te berde zou gebracht worden.

¹⁾ De Gids 1862, I, blz. 359.

Dr. N.: Geduld, mijnheer, en gij zult zien, dat ik daartoe recht heb.

Vooreerst maak ik u op de omstandigheid opmerkzaam, dat de schrijver van dit werk een geneesheer is, die bijna vijf jaren de feiten van nabij heeft gezien en beweren durft, dat talrijke geneesheeren daar ter plaatse genezingen aanschouwden, waarvoor niemand eene wetenschappelijke verklaring kon geven.

Vervolgens moogt gij niet vergeten, dat de geleerden der Salpêtrière et van Nancy eindelijk begrepen hebben onmogelijk die genezingen te kunnen loochenen.

Ook is het goed u door Dr. Boissarie te laten inlichten, dat driehonderd geneesheeren de genezingen van Lourdes bekrachtigen; die geneesheeren worden met naam en toenaam genoemd.

Gelieve ook in 't oog te houden, dat het geene genezingen zijn van dezelfde soort van ziekten. Men vindt er van ooglid-ontsteking, lymphatische wonden, verlammingen, gewellen, waterzucht, zwarte en groene staar, aderspat, ziekte van 't mergbeen, doofstomheid, gewrichtsziekte, heuppijn, beeneter, kropgezwel, volslagen blindheid, borsttering in de laatste stadie enz. enz.

En thans lees ik, om den predikant daarmee te plezieren, uit Boissarie het wonderverhaal eener genezing voor, die niet eens te Lourdes zelf plaats had, maar te Oostacker in België, waar men ter eere van Maria een grot van Lourdes heeft opgericht.

Peter de Rudder, den 2 Juli 1838 te Jabbeke in Oost-Vlaanderen geboren, was als arbeider in dienst bij M. de Bus de Gisignies. Den 16 Februari 1867 trof hij op weg naar huis de zonen van Jean Knockaert, die bezig waren met houthakken. Peter zette den voet op een dwars liggenden boom, toen eensklaps een tweede

op den eersten viel en het been van den arbeider brak op negen centimeter beneden de knie. Onder de vreeselijkste smarten werd de ongelukkige naar zijne woning gedragen.

Dr. Affenaer, geneesheer van Oudenberg, zette het been en legde een verband. Vijf weken later vertoonde zich een groote wonde op den voet; er openbaarde zich verettering. Dr. Affenaer verklaarde onmachtig te zijn het euvel te stuiten. Peter wendde zich toen tot Dr. Jacques te Brugge en later tot Dr. Verriert, geneesheer in dezelfde stad. Deze slaagden evenmin als Dr. Affenaer. Drie andere geneesheeren van Stabille, Varsena en Brussel waren niet gelukkiger. De arme lijder was na schrikkelijke pijnigingen verduurd te hebben, genoodzaakt een jaar lang het bed te houden. Eindelijk herstelde hij zoover, dat hij met behulp van twee krukken kon voortstropelen. Deze toestand duurde acht jaar en twee maanden.

Van kindsbeen aan was Peter vroom en godsdienstig. Zijn vertrouwen op de H. Maagd Maria kende geen grenzen. Toen hij over de wonderen hoorde spreken, die te Lourdes-Oostacker geschiedden, werd zijn vertrouwen nog versterkt. „Kon ik maar ter bedevaart naar Oostacker gaan,” zeide hij! „Ik koester de vaste hoop door Maria mijne genezing te verwerven.”

Doch hoe die reis te doen? Het onderdeel van 't been hield maar zwakjes aan het bovendeel; de voet was in alle richtingen beweegbaar; de hiel kon tot aan de hoogte der knie gebracht worden. De twee uiteinden van 't gebroken been waren drie centimeter van elkander verwijderd, wat men door 't vleesch heen duidelijk zien kon. Een groote en diepe wonde etterde aanhoudend.

Peter vestigde al zijn hoop op de H. Maagd van Lourdes en bereidde zich door vurige gebeden tot de pijnlijke bedevaart.

Ondersteund door zijne vrouw sleept hij zich den 7den

April 1875 op zijne krukken voort naar het station van Jabbeke, een half uur van zijn woning gelegen. Drie lange uren heeft hij noodig om dien afstand af te leggen. Drie mannen heffen hem in den waggon, die hem naar Gent brengt. Daar helpt men hem met moeite in een tram, vervolgens in de omnibus van Saint-Amand, die hem eindelijk op den weg van Lourdes-Oostacker nederzet.

De arme kreupele bevindt zich nu in de laan, waardoor de bedevaartgangers trekken onder het bidden van den rozenkrans. Uitgeput van vermoeienis en pijnen, strompelt hij geholpen door zijne vrouw, op zijne krukken naar de verlangde grot. Eindelijk is hij er, maar bij gebrek aan krachten, zet hij zich neer op een bank. Hij heeft een brandenden dorst; op zijn verlangen reikt men hem een teug water uit de bron; dat verkwikt hem een weinig.

De andere pelgrims bestijgen volgens gewoonte driemaal achtereen den heuvel. Ook Peter wil dit doen, neemt zijne krukken op en komt met veel moeite tot voor het wonderbeeld, waar hij plaats neemt op een tweede bank.

Met een bewogen hart begint hij vurig te bidden, vraagt God om vergeving voor alle zonden zijns levens, werpt dan een blik vol vertrouwen en liefde op het beeld der H. Maagd en smeekt de Koningin des Hemels hem de gezondheid te hergeven om in staat te zijn voor zijne kinderen en hunne moeder het dagelijksch brood te verdienen.

Terwijl hij zoo uit de diepte zijner ziel bad, voelt hij een zonderlinge beweging in geheel zijn wezen. Buiten zichzelf, staat hij zonder de hulp zijner krukken op, gaat tusschen de banken door en zinkt voor het beeld der Moeder Gods op de knieën

Na eenige minuten van overdenking en gebed keert hij tot het werkelijke leven terug en bemerkt met verbazing, dat hij zijne krukken mist en op de knieën ligt. „Mijn

God!" roept hij, „waar ben ik dan?" Daarna vestigt hij vol dankbaarheid en liefde de oogen op de H. Maagd en zegt: „O, Maria! zie, hier ben ik voor uw liefelijk beeld... Dank, dank!"

Daarna zijne krukken ziende, staat hij op en legt ze tegen de rots der grot

Zijne vrouw was een bezwijming nabij; de omstanders weenden van ontroering, Peter echter hoorde noch zag iets van hetgeen er rondom hem gebeurde. In zijn dankgebed verzonken volbracht hij de drie omgangen der bedevaart.

Het gelukt eindelijk hem van de grot naar het kasteel van Courtebourne te geleiden. Daar overtuigde men zich van de volkomen genezing van het been. De twee gescheidene stukken waren vereenigd, en de wonde plotseling verdwenen; alleen een lichte blauwe vlek toonde de plaats der vroegere beenbreuk.

Te Jabbeke teruggekomen, begaf Peter zich eerst naar de kerk om God, den Gever alles goeds, te danken. Daarna keerde hij naar zijne arme hut terug, waar de tijding zijner genezing hem was vooruitgesneld. Zijne dochter Silvia viel hem snikkend om den hals. Het brave meisje had reeds in den vroegen morgen kaarsen opgestoken bij 't beeld van Maria. De kleine August herkende zijn vader niet, daar hij dezen nooit zonder krukken had gezien.

Dr. Affenaer schoten de oogen vol tranen, toen hij het been onderzocht. — „Gij zijt volkomen genezen!" riep hij uit; „uw been is gaaf als dat van een kind. Alle mensche-lijke heelmiddelen waren krachteloos, maar wat de geneesheer niet kan, Maria kan het."

Elke week bezoekt de vrome arbeider de zegenrijke grot en brengt daar uren door in dankgebeden.

De mare van deze wonderbare genezing verbreidde zich

overal. De wetenschap kwam in opschudding: twee en twintig geneesheeren, onder wie een uit Parijs, brachten een bezoek aan Peter de Rudder ¹⁾ en overtuigden zich van het wondervol feit.

Wat dunkt u van dit verhaal, mijnheer?

Red.: „'t Is een lastig geval.”

Dr. N.: Dr. Boissarie zegt het volgende; „Een beenbreuk, die van acht jaren dagteekent, alle pogingen der wetenschap trotseert en waarvan de uiteinden der deelen drie centimeter van elkaar blijven en naar alle richtingen bewegelijk zijn, een beenbreuk van dien aard kan op geen natuurlijke wijze in één oogenblik geheeld worden. Een dergelijke genezing is nog veel merkwaardiger dan die van kanker en tuberkels; minstens is zij veel gemakkelijker te erkennen en loopt meer in 't oog.”

Nog eens; wat zegt hij daarvan, mijnheer?

Red.: Als deze geschiedenis waar is, dan moest ik ophouden liberaal te zijn en een pikzwarte Ultramontaan worden!

Pred.: „Dit verhaal waar zijn?! 't Is een godslastering te denken, dat God de afgodische Maria-vereering met wonderen zou bekrachtigen!

Dr. N.: Mij dunkt, Dominee, dat wij ons oordeel naar de feiten moesten regelen, niet de feiten naar onze vóór-oordeelen schicken.

Pred.: Wat bedoelt gij daarmee?

Dr. N.: Dat wij uit de feiten, die voorhanden zijn, het besluit moeten trekken: de Maria-vereering kan bezwaarlijk afgoderij heeten, en dat wij niet omgekeerd uit het vóór-oordeel aangaande de Maria-vereering ons moeten laten

¹⁾ Dr. Boissarie 5ième édit. 1891, p. 194—198.

verleiden, feiten te loochenen, die niet geloochend kunnen worden.

Pred.: Niet geloochend kunnen worden? Wie stelt zich borg voor de waarheid uwer vertelling?

Dr. N.: De geheele bevolking eener streek en talrijke geneesheeren.

Pred.: Daaronder kan wel een dwaling of misverstand schuilen.

Dr. N.: Welke? Heeft er wellicht geen beenbreuk plaats gehad? Was er geen wonde of is het been niet eensklaps genezen? Of hebben alle ooggetuigen en ook Peter de Rudder zich vergist, zoodat gij met Loman zegt: „Wij weten, dat de indruk op onze retina of op ons trommelvlies, die bij ons teweegbrengt, dat wij de gewaarwordingen van zien en hooren verkrijgen, op zichzelf niet eens voldoende is om te bewijzen dat er *iets buiten ons* aanwezig is, waardoor die gewaarwording ontstond?”¹⁾

Daarenboven dit feit staat niet alleen. In het boek van Boissarie vindt gij honderden wonderbare genezingen opgeteekend en bekrachtigd.

Pred.: Dan staat mijn verstand stil!

Dr. N.: Dat spijt mij van harte; het mijne niet.

Pred.: Ik zou nog eerder gelooven aan de wonderen door den H. Rok van Trier, dan aan die zwendelarij van Maria-wonderen.

Dr. N.: In alle geval handelt gij zeer goed ook deze feiten te onderzoeken, alvorens ze te verwerpen.

Red.: Feiten onderzoeken! — ja zeker, daarop komt alles neer. Gij zult nochtans, dokter, niet van ons vergen, dat wij onze geheele levenswijjsbegeerte inrichten en regelen

¹⁾ De Gids, 1862 I. blz. 338.

naar zulk een op zichzelf staand feit, als dat van die plotselinge genezing van Peter de Rudder.

Dr. N.: „Een op zichzelf staand feit?” Ik kan honderden dergelijke feiten aanhalen. Als 't u niet verveelt, zal ik u er nog een paar voorlezen:

Dr. Gagniard van Avallon legt in de *Revue de l'Yonne* het volgend getuigenis af omtrent de genezing eener dame:

„Ik heb juffrouw Chartron vijf of jaren naar ik meen onder behandeling gehad wegens eene ernstige aandoening der wervelkolom. Ter oorzaak van een verweekingsproces en de daarmee samengaannde verzakking van de deelen der ruggegraat ontstond een ernstig gezwel, waarin zich aldra verettering voordeed. Dit alles werd bevestigd door Nélaton, Piorry en Bouvier. Door gebrek aan eetlust, algeheele vermagering, aanhoudende koorts, slapeloosheid was de zieke den dood nabij. Door twee personen meer gedragen dan ondersteund, aanvaardt Léonie Chartron de reis naar Lourdes in gezelschap van een eerbiedwaardigen priester, haar oom, nu onlangs in geur van heiligheid te Lormes gestorven. Naar best vermogen helpt men haar in het rijtuig, in den coupé, in den slaapwaggon. Te Lourdes wordt zij naar den badvijver gebracht; zij gaat er in, treedt er genezen uit en wandelt licht en vroolijk heen en weer zonder iemands hulp. Haar gezwel was oogenblikkelijk verdwenen.

Sinds dien tijd is hare gezondheid altijd uitstekend geweest.

Ik ging een half uur met haar wandelen en was daarna meer vermoeid dan zij. Laat nu een knap geneesheer een dergelijke genezing eens verklaren; ik heb velen mijner ambtgenooten daartoe aangespoord; zij wisten geen verklaring te geven.” Dr. Boissarie vervolgt: „Uitlegging

overbodig! Een kwaal van Pott ¹⁾ d. w. z. een beeneter in de wervels met verzakking van de ruggegraat, die van zeven of acht jaren dagteekent, kan onmogelijk zonder eenig merkbaar spoor na te laten, in één oogwenk genezen. Met het volste recht besluit Dr. Gagniard, dat dit geval volstrekt onverklaarbaar is. Om het in zijn volle licht te plaatsen, moeten wij Mej. Léonie Chartron zelve laten spreken en het beslissend wetenschappelijk oordeel van haren geneesheer, Dr. Gagniard mededeelen.

Mej. Chartron verhaalt ons:

„Tot aan het jaar 1866, waarin ik den leeftijd van dertig jaren bereikte, ben ik nooit ziek geweest. Na eenige weken van onpasselijkheid, die ik niet kan verklaren, kreeg ik een lichten aanval van koorts. De adembaling werd moeilijk, mijne voeten weigerden hun dienst; ik kon mij niet bewegen zonder pijn en moest het bed houden. Ik ontbood toen Dr. Edmy Gagniard van Avallon, die na een nauwkeurig onderzoek „een knak” waarnam „van de wervelbeenderen,” duidelijker: eene der ernstigste aandoeningen der wervelkolom, waaraan de geneesheeren den naam geven van: ziekte van Pott.

Hij schreef een strenge kuur voor en zond mij naar de zilte baden van Salies, maar zonder goed gevolg. Ik keerde nog twee jaren achtereen naar die plaats terug, doch de uitkomst bleef dezelfde. Toen ging ik de zeelucht inademen, waarvan men mij den krachtdadigen invloed geprezen had. Ik liet mij naar Parijs brengen en door de corypheeën der wetenschap behandelen. Nélaton, Piorry, Bouvier waren eenstemming omtrent het ernstige van mijn toestand en rieden mij opnieuw het steunkorset, de bijvoetwol, de aanstrijking met jodium, de brand- of bijtmiddelen. Drie

¹⁾ Percival Pott, geb. te Londen 1713 † 1788, beroemd heelmeeester.

jaar lang verduurde ik al die pijnigingen, totdat met den besten wil mijn arme gekwelde, verbrande rug deze al te krachtdadige geneeswijzen niet meer verdragen kon.

Ik werd steeds zwakker en magerder."

Geen genezing meer hopende van natuurlijke hulp, besloot de zieke bovennatuurlijke te zoeken en reisde naar Lourdes. Zij schrijft verder:

„Het was een moeilijke onderneming. Op een kruk onder een arm en met de andere hand op een stok leunend, vermocht ik maar eenige schreden te doen, en toch moest ik een reis aanvaarden van meer dan duizend kilometer, waarvan ik tachtig in een rijtuig had af te leggen om van Lormes te Nevers te komen, waar de spoorrein mij verder zou brengen.... Om het even, de zegenrijke hand van Maria wenkte mij, de zoete stem dier moeder ruischte in mijne ooren.... Onder de zegenwensen van vrienden en bekenden, die dit vaarwel als 't laatste beschouwden, ging ik den 12^{den} Juli 1869 op reis.... Maandagavond, 19 Juli, kwam ik te Lourdes.

Den volgenden morgen reed ik in een rijtuig naar de kapel ter bijwoning van de H. Mis en keerde niet al te vermoeid terug. Woensdag ging ik na 't ontvangen der H. Communie zeer behoedzaam in het badwater, dat reeds van zoovele wonderen getuige was. Nauwelijks had mijn voet den bodem geraakt, toen ik tot groote verbazing mijner tante, die nooit van mijne zijde week, mij zonder enig toedoen van mijn kant buiten het water bevond. Hoe de zaak zich toedroeg, blijft mij een raadsel. Het ijskoude water hinderde mij niets; wat dit beteekent, begrijpt alleen degene, die zelf in die badkom afdaalde. Ik was genezen.

Mijn gang, ofschoon nog voorzichtig, was vrij en licht. Den volgenden dag woonde ik tot dankzegging de H. Mis bij en reisde Maandag 26 Juli, het hart vol vreugde en

dankbaarheid, naar Lormes, waar iedereen, die mij zag, over mijn gemakkelijken gang verbaasd stond.

Mijn goede oude dokter, door mij ontboden en op den drempel mijner woning ontvangen, kon zijne oogen niet gelooven. Maar toen hij zich van mijne volkomene genezing overtuigd had, zeide hij op vasten, beslisten toon:

„Wanneer zulk een gevaarlijke met een zwak gestel verbonden ziekte, zooals de uwe, de gestadigste verzorging zoowel als de pogingen van de hoofden der wetenschap trotseerend, van dag tot dag verergert en het kwaadaardigst karakter vertoont en dan op zekeren dag plotseling en eenvoudig door indompeling van één seconde in het ijskoude water geheel en al verdwijnt, zoo blijft ons niets over dan met Ambroise Paré te zeggen: „God heeft haar genezen”, en ik moet er bijvoegen: „door een wonder.”

Sinds dien gezegenden dag zijn twee jaren verlopen zonder dat ik iets van mijne oude krankheid heb gevoeld. Ik ben wel is waar, evenmin als vroeger van een ijzeren natuur, maar het gezwel is verdwenen en daarmee heel mijn kwaal. Ik kan loopen, trappen op- en afgaan, den berg bestijgen op wiens kruin onze kerk ligt, mij bukken en wederom oprichten zonder pijn, wat mij in mijn vreeselijke ziekte gedurende drie jaren onmogelijk was.

Léonie Chartron.”

Dr. Gagniard vat zijn indrukken aangaande de genezing van deze dame volgenderwijze samen:

Avallon, 15 December 1872.

Mevrouw!

De plotselinge, oogenblikkelijke genezing van Mej. Chartron te Lourdes is zonder eenigen twijfel wonderbaar en zoo geloofwaardig als iets ter wereld.

Gij moogt vrij de bekwaamste, kundigste en meest ervaren

geneesheeren uitdagen, één voorbeeld aan te wijzen, waarbij buiten eenige geneeskundige behandeling de genezing intrad eener ruggegraatsverlamming in de laatste stadie, vergezeld van koorts, uittering en verettering van zes wervels. Zij zullen geen enkel dergelijk geval uit de gezamenlijke oorkonden der geneeskunde kunnen aanhalen.

Hoogachtend,

E. Gagniard, Sen. Dr. Med. ¹⁾).

Een ander geval: „Dr. Masurel uit Lille verhaalt de genezing van eene zes-en-twintigjarige weeze, die sedert vijftien jaar het gebruik harer ledematen miste.

„Professor Parise geraadpleegd verklaarde de kwaal volstrekt ongeneeslijk. Inderdaad, armen en beenen waren door de Engelsche ziekte zeisvormig gekromd, de gewrichten overmatig gezwollen en bovendien was het rechterbeen tien centimeter korter dan het andere.

En zie! In één oogenblik, nadat de ongelukkige het water van Lourdes gedronken en een „*Wees gegroet*” gebeden had, hernamen de ledematen hun vroegeren behoorlijken vorm, rekte het rechterbeen acht centimeter uit en kregen de knieën haren gewonen omvang.

Het meisje kon voor de eerste maal na vijftien jaren loopen” ²⁾).

Dr. Boissarie schrijft:

Bij de groote nationale bedevaart van 1887 hadden wij gelegenheid een elfjarig kind te zien, dat nagenoeg stekeblind was. Het linkeroog nam geen enkelen lichtstraal waar, en het rechter kon met moeite dag en nacht onderkennen.

¹⁾ Boissarie, p. 467—471.

²⁾ Boissarie p. 475.

Men moest het kind bij de hand leiden en het eten in den mond geven.

Deze toestand duurde twee jaren. De moeder, die het kind tot ons bracht, verhaalde ons dat zij er vijf, deels bij hunne geboorte, deels in hun vroegsten leeftijd had verloren. De vader was in het krankzinnigengesticht. Het eenige kind, dat haar overbleef, kon niet zien.

Het hoornvlies van beide oogen was niet doorschijnend meer en vertoonde dat gespikkelde, rimpelige, doffe, waaraan men de verspreide hoornvlies-ontsteking herkent; deze openbaarde zich als in marmeren vlekken. Uit al die verschijnselen kon men met zekerheid de soortgelijke natuur der ziekte opmaken.

Bij het verlaten van 't bad kreeg de blinde eensklaps het gezicht terug. Alle omstanders bevestigden het feit en eene talrijke menigte vergezelde het kind naar de geneeskundige commissie.

Niet alleen kan het kind zelf den weg vinden, ook de kleinste voorwerpen en de beweging van een secondenwijzer onderscheidt het. Onderzoekt men de oogen met een loupe dan bemerkt men, dat het hoornvlies zijn glans en doorschijnendheid heeft herkregeu. Hier en daar is nog een licht vlekje en wolkje overgebleven; maar het grootste gedeelte van 't hoornvlies is vrij. Het licht dringt tot in de diepte van 't oog.

„Kan een verspreide hoornvlies-ontsteking,” zegt Dr. Boissarie ¹⁾, „door een arbeid van langzame inzuiging na maanden en jaren genezen, nooit geneest zij oogenblikkelijk.”

Een ander geval:

Den 2den Augustus 1890 werd François Vion-Dury

¹⁾ Boissairie, p. 371—372.

genezen van een afscheiding van 't netvlies aan beide oogen, die hem sinds zeven jaren stekeblind had gemaakt.

De genezene beschrijft zijn leed en herstel zoo nauwkeurig en volledig, dat de pen eens geneesheers moeilijk een volkomener en overtuigender verhaal zou kunnen samenstellen:

„Tegen half November 1882 moest ik van zes uur in den avond deel uitmaken van de rondgaande militaire wacht. Er viel een plasregen, zoodat mijne kameraden en ik druipnat waren. Tegen middernacht ontstond er brand in het café van 't raadhuis. Wij kregen bevel te helpen blussen. Op de bovenste verdieping bevonden zich vier personen, die, koste wat het wil, moesten gered worden. Wij waren gelukkig genoeg hen aan 't gevaar te ontrukken. Bij het openen eener deur sloeg mij een groote vlam recht in 't gelaat. Van dat oogenblik ging mijn gezichtsvermogen zoo achteruit, dat ik na drie maanden niets meer zien kon. Men wendde in het hospitaal te Dyon alle pogingen ter genezing aan, doch vergeefs. Men constateerde de afscheiding van 't netvlies der beide oogen en zond mij den 24sten Mei 1883 naar mijne familie met eene toelage van 180 franken. Iedereen beklagde mijn droevig lot. Te Bourg en Belley moest ik veel moeite doen om een ruimere jaarwedde te bekomen in plaats van eenvoudige, telkens vernieuwde gewone toelagen.

Den 11^{den} Juli 1884 ontving ik een jaarwedde van 600 franken en mijn ontslag uit den dienst. Weldra werd ik aangespoord pogingen in 't werk te stellen, ten einde verhooging van jaargeld te krijgen. Tot dit doel gaf mij Dr. Dor het volgende schriftelijk getuigenis:

„Ik, ondergeteekende, med. Dr., woonachtig te Lyon, 2, Quai de la Charité, verklaar dat de buiten dienst gestelde soldaat François Vion-Dury van Lalleyriat (kanton Nantua, Ain) aan een afscheiding van het netvlies der beide oogen lijdt. Hoewel op 't linkeroog

geen afscheiding van het netvlies opnieuw heeft plaats gehad, kan dit oog toch geen dag van nacht onderscheiden. Met het rechter vermag Vion-Dury ternauwernood op een afstand van 30 cm. de vijf vingers te tellen, is derhalve ongeschikt eenigen arbeid te verrichten en moet als volslagen blind en ongeneeslijk beschouwd worden.

Lyon, 16 Sept. 1884.

Dr. Dor.

In Augustus van hetzelfde jaar ging ik naar Lausanne om Dr. M. Dufour, een beroemd oogarts, te raadplegen. Bij diens afwezigheid onderzocht mij zijn assistent M. Verret en verklaarde, dat er niets aan te doen was.

Ik vroeg nu opgenomen te worden in het gasthuis van Confort (bij Bellegarde, Ain). Daar kwam ik den 16den Juli 1890.

Twee of drie dagen na mijne aankomst zeide Zuster Louise mij: „Arme man, gij zijt nog veel te jong (30 jaren), om stekeblind te zijn. Indien gij vertrouwen hebt en de H. Maagd hartelijk bemint, dan zoudt gij door hare tuschenkomst minstens zoover genezen, dat gij alleen loopen kunt.

Elken dag herhaalden Zuster Louise en vooral Zuster Martha dezelfde woorden. Deze laatste voegde er bij: „Luister, wij zullen de kinderen voor u laten bidden; het gebed van kinderen is vermogend. Ik zal u water van Lourdes geven; gij wascht daarmee driemaal uwe oogen, en, indien gij een groot vertrouwen hebt, zal de H. Maagd u genezen.” — Ik antwoordde als altijd: „Ik verdien het niet!”

Toch begon ik een negendaagsche oefening, die Vrijdag den 1sten Augustus eindigen moest. Dien dag voelde ik geen beterschap. Den volgenden morgen zei ik aan de Zuster: „Gij hebt mij van 't water van Lourdes gesproken; geef

mij een weinig." Eenige oogenblikken later kwam Zuster Martha met een vol fleschje binnen. Zij plaatste het op de tafel zeggende: „François, hier staat het." — „Maar, goede Zuster, hoe moet ik dat water gebruiken? Heb ik een linnen doekje noodig?" — „Neen, gij bevochtigt eenvoudig uw vinger en strijkt daarmede over uwe oogen." — „En wat moet ik daarbij bidden?" — „O. L. Vrouw van Lourdes of Maria onbevlekt ontvangen!" — „Maar goede Zuster, gij moest eens weten, ik verdien het niet!... Er gebeurt iets in mij... ik weet niet, wat ik heb... Ach, laat mij met rust!"

Ik wierp mij van vermoeden op mijn legerstede... nam het fleschje en wilde het weer nederzetten, maar mijn hand hield het krampachtig op de tafel vast... ik aarzelde... het was een onverklaarbare strijd: zou 't mogelijk zijn?... lafaard, die gij zijt... de duivel moet toch niet altoos uw meester blijven?... Door eene zenuwachtige beweging brak ik de kurk; met moeite kreeg ik het andere stuk uit den hals. — „Zalige Chanel, ik ben te onwaardig, vraag gij voor mij aan de H. Maagd, dat ik weer helder zien mag."

Driemaal doopte ik den wijsvinger van de rechterhand in het water en streek driemaal zeer vlug over de oogen. Bij den laatsten keer voelde ik een hevige smart, alsof een mes door mijne beide oogen sneed... De Zuster heeft zich zeker vergist en mij ammoniak gegeven. Om mij te overtuigen bracht ik het fleschje aan de lippen; nauwelijks had ik een druppel geproefd of met de snelheid van een geweerschot herkreeg ik het gezichtsvermogen. Ik kon de gordijnen, de kruisramen enz. onderscheiden. — „Simon, Simon, ik zie! (zoo heette mijn naaste buurman) roep eens gauw de Zusters!" Een andere lijder, die nog niet te bed lag, liep toe en zeide: „Als gij werkelijk ziet, zeg mij dan hoe ik gekleed ben." — „Gij draagt een pak van tricot, een das

en een hoed.” — „Waarachtig, hij ziet!” Toen haastte hij zich om de Zusters te roepen; deze kwamen ijlings toegelopen.

Intusschen was ik opgestaan. De Zusters troffen mij leunend op mijn bed met het fleschje in de hand. Ik riep:

„Is 't mogelijk! Kan 't waar zijn!... Mijn God! mijn God! eindelijk!... O, H. Maagd Maria, hoe goed zijt gij!... Ach, mijn arme moeder, gij hebt mij op 't hart gedrukt dit te doen. Hoe gelukkig zoudt gij wezen, als gij mij nu zaagt! Welk een geluk in dit huis te zijn gekomen!”... Ik wierp mij op de knieën en riep: „Bidt, bidt, Zusters!” en samen baden wij.

Ik herkende achtereenvolgens enkele aanwezenden aan de stem. Tot zuster Gabrielle zeide ik: „O, hoe zijt gij gekleed! Gij draagt een witten sluier, zooals de Zusters van Dyon. — Zijt gij dat, zuster Martha, naar uw gang te oordeelen, hield ik u voor veel jonger.” — „„Houd de lamp wat terzijde,”” sprak zuster Louise, „„het licht kon zijn oogen hinderen!”” — „Neen, neen, het hindert mij niets.” Men reikte mij een boek; ik las eenige regels. — „Zuster Martha, hier hebt gij mijn bril ¹⁾); ik heb hem niet meer noodig; breng hem naar de kapel, en laten wij er ook heengaan om God te danken.”

Zondagmorgen woonde ik om half zes de H. Mis bij en ontving de H. Communie.... Na de dankzegging hief de Pastoor het „*Magnificat*” aan.

Sedert dien tijd zie ik zoo goed als vóór twintig jaren. Zaterdag den 16^{den} Augustus vergezelde ik den Pastoor naar Bourg. Aan 't station van Châtillon-de-Michaille kon ik het kruis van den berg van Montières heel duidelijk

¹⁾ Hij droeg een bril niet om beter te zien, want hij was stekeblind, maar om de oogen, die zeer gevoelig waren, te beschermen.

onderscheiden en ik wees den Pastoor op de maaiers in de weiden van Confort; dat is in rechte lijn een afstand van minstens drie à vier kilometer.

Dit bericht heb ik in tegenwoordigheid van de ondergeteekende getuigen voorgelezen en onderschreven.

François Vion-Dury. ¹⁾

Verlangt gij nog meer wonderen, mijne heeren?

Red.: Ik meen, dat wij er genoeg gehoord hebben. Eerlijk beken ik, dokter, nooit te hebben geweten, dat men ons zulke feiten kon aanwijzen. Wij zouden, dunkt mij, de wonderen van Lourdes haast evengoed gelooven als de wonderen van 't Evangelie en dan allen Katholiek moeten worden.

Pred.: Katholiek worden? Eer ik daartoe overging zei ik liever: van al die voorgewende wonderen is geen enkel werkelijk geschied.

Red.: En met welk recht beweert gij dat, mijnheer?

Pred.: Omdat ik niet Katholiek wil worden! Dat is reden genoeg.

Red.: In zulk een redeneering schittert nu juist de logica niet, mijnheer.

Maar zijn dat nu inderdaad wonderen, dokter? want gij weet toch wel, dat niemand minder dan Dr. L. Knapert het wonder verwerpt met de onomstootelijke woorden: „Die vraag is beantwoord voor de rechtbank der wijsbegeerte!”

Dr. N.: Welken naam zult gij dan aan die feiten geven?

Red.: Ja, ziet gij! Vroeger hebben er gebeurtenissen plaats gehad, die onze voorvaderen voor wonderen hielden, „in oude dagen dachten de menschen nog zeer kinderlijk

¹⁾ Boissarie, p. 372—377.

en onvolkomen,” zegt Dr. L. Knappert, — terwijl toch die gebeurtenissen later bij het licht der wetenschap heel natuurlijk bleken. Welnu, de voorzichtige bescheidenheid verbiedt ons, al zijn wij kinderen van de 19de eeuw, ons zelve minder feilbaar te achten dan onze voorouders.

Dr. N.: Ik begrijp u! Gij wilt zeggen: na verloop van jaren zal de wetenschap zulk een voortgang hebben gemaakt, dat de wonderverhalen van Lourdes heel natuurlijk kunnen verklaard worden.

Red.: Juist.

Dr. N.: Herinner u nog eens de plotselinge genezing van Peter de Rudder. „Een beenbreuk, die van acht jaren dagteekent, alle pogingen der wetenschap trotseert en waarvan de uiteinden der deelen drie centimeter van elkaar blijven, naar alle richtingen bewegelijk zijn” en een groote, diepe wonde draagt, geneest eensklaps door indompeling in gewoon water, en wel zoo, dat het been gaaf is als dat van een kind. Geloof u, mijnheer, dat de wetenschap die genezing ooit zal kunnen uitleggen? Het zou een geloof zijn, dat bergen verzet en sterker dan 't geloof aan wonderen

Red.: Gij weet, dokter, dat menige ziekte onverwacht en plotseling geneest; en al kunnen de doctoren van die genezing geen verklaring geven, zij beschouwen die toch niet als bovennatuurlijk en wonderdadig.

Dr. N.: Dat weet ik! Maar al te dikwerf blijft de geneeskunst machteloos tegenover hysterische zieken, en zie de natuur geneest hen soms. De vallende ziekte, als ook verstandsverbijstering kunnen plotseling genezen. Verlamden krijgen soms het gebruik hunner ledematen terug door eene hevige zielsaandoening, bij een brand bijvoorbeeld.

Bij hersenziekten hebben talrijke, plotselinge genezingen door een natuurlijke of zedelijke oorzaak plaats gevonden.

„Maar ongeloovige geneesheeren,” zegt Dr. Georges Surbled ¹⁾, beschouwen alle zieken, die naar Lourdes gaan, als zenuwlijders en schrijven de genezing toe aan hypnotisme of suggestie. En dat is een grove dwaling!”

Denk nog eens aan Peter de Rudder, mijnheer. Is hier iets van hypnotisme en suggestie waar te nemen? Is dat gebroken been, die wonde eensklaps door hypnotisme of suggestie geheeld? — „Hypnotisme beteekent slaap”, zegt Dr. Boissarie „en in den toestand van verwekten slaap krijgen wij door middel van suggestie verrassende dingen te zien.... Maar de zieken te Lourdes worden niet in den slaap genezen.” In 't koude bad slaapt men niet.

Dr. Boissarie verhaalt (blz. 331—336) de allertrefendste genezing eener een-en-twintigjarige dame, die noch van 't water van Lourdes gedronken, noch den voet gezet had in de badkom, maar na een kort gebed bij de grot, langzamerhand volkomen genas van een tering in haar laatste tijdperk.

„Deze gebeurtenis,” zegt Dr. Boissarie, „antwoordt op alle tegenwerpingen.” Zij moge den predikant wel eens doen nadenken over de Maria-vereeniging. Hij kan daaruit zien, dat niet het water van Lourdes noch Maria het wonder doet, maar God zelf door de voorspraak der Moedermaagd.

Red.: Gij zegt, dokter, dat zulke genezingen op alle tegenwerpingen antwoorden. De mogelijkheid van wonderen wordt, naar ik meen, door vele moderne geleerden niet meer in twijfel getrokken. Maar men maakt toch de bedenking, dat wij nooit een wonder van een natuurlijke gebeurtenis kunnen onderscheiden, want daartoe moesten wij alle natuurwetten kennen.

¹⁾ *La morale dans ses rapports avec la médecine et l'hygiène* par Dr. Georges Surbled. Paris 1892.

Dr. N.: Omdat wij de grenzen tusschen het natuurlijke en bovennatuurlijke niet met wiskunstige juistheid kunnen aanwijzen, weten wij van eene menigte feiten niet, of zij aan deze of wel aan gene zijde der natuurwetten liggen. Maar wat volgt daaruit? Dikwijls genoeg kan ik op een schilderij niet nauwkeurig de lijnen aanwijzen, waar het rood ophoudt en het blauw begint, en toch kan elk gezond oog met zekerheid de blauwe van de roode kleur onderscheiden. Zoo zijn er ook werkelijk zeer vele gevallen, waarin ik ontwijfelbaar weet, wat de natuurkrachten niet vermogen; komt nu zulk een geval voor, dan weet ik bepaald, dat er een wonder plaats vindt ¹⁾. Denk nog eens aan de beenbreuk van Peter de Rudder, mijnheer, en lees het werk van Boissarie.

Red.: Gij hebt mijne nieuwsgierigheid geprikkeld, dokter! Ik zal uw raad opvolgen.

Dr. N.: Dat strekt u tot eer. Voor de meeste ongeloofige geleerden bestaan de werken der Katholieken niet. Gij zijt eerlijk!

Red.: Waarom zou ik het werk van Dr. Boissarie niet lezen? Hij is ook een man der wetenschap. Ik zie nog niet in, waarom onze professoren en leeraars alleen de wijsheid in pacht hebben.

Dr. N.: Nog één woord. Indien gij na de lezing van dat boek er toe overhelt aan de wonderen van Lourdes te gelooven, deins dan niet terug voor de gevolgen, die daaruit logisch voortvloeien. Roepen die feiten u onwedersprekelijk toe: „Hier is de vinger Gods!” en zegt u het gezond verstand, dat God onmogelijk door een wonder Zijn goddelijk zegel kan hechten aan de dwaling, erken en omhels dan ook de waarheid, u door Gods vinger aangewezen, wees redelijk

¹⁾ Zie daarover Tilmann Pesch: *Die grossen Welträthsel*, II, B.

en moedig genoeg tot die Kerk te willen behooren, die alleen onder alle godsdiensten der aarde voor zich het getuigenis van waarachtige wonderen kan inroepen.

NABERICHT.

Ik heb den lezer nog iets te vertellen.

De rabbijn neemt tot heden de wonderen van Mozes aan en geene andere, de predikant staat nog aan 't hoofd zijner gemeente; het vóóroordeel werkt altijd door, en . . . vrouw en kinderen moeten eten. De redacteur met zijn gezond, onafhankelijk hoofd is thans een pikzwarte Ultramontaan van de gevaarlijkste soort.

Het geloof is een gave; hij heeft den moed gehad God daarom te bidden en met de genade mee te werken. Zulk een gebed wordt altijd verhoord; dat is zoo zeker als het bestaan van wonderen.

Gymnasium *Katwijk a/R.*

H. ERMANN.

